

THEOSOFIA

Theosofische Vereniging in Nederland

Jaargang 127 - nummer 1 - maart 2026

In dit nummer o.a.:

- De ziel
- Spirituele heelheid omarmen
- AI en theosofie
- Heilige kunst: Kunst van het hogere doel

Vrijheid van denken

The Theosophical Society (Adyar) heeft zich wijd en zijd over de wereld verspreid en leden van alle religies zijn en worden er lid van, zonder dat ze de specifieke dogma's, leringen en geloofsovertuigingen van hun eigen geloof opgeven.

Daarom is het wenselijk het feit te benadrukken dat er geen enkele lering, geen enkele mening is, door wie ook onderwezen of gekoesterd, die in enig opzicht voor enig lid van de vereniging bindend is, dat er geen lering, mening is die niet vrijelijk door enig lid mag worden aangenomen of verworpen. Instemming met haar drie doeleinden is de enige voorwaarde voor lidmaatschap.

Geen leraar of schrijver, van H.P. Blavatsky tot nu toe, heeft enige autoriteit om zijn leringen of opvattingen op te leggen aan leden.

Elk lid heeft evenveel recht om zich te verbinden aan elke school van denken welke hij/zij wenst te kiezen, maar hij/zij heeft geen recht om die keuze aan een ander op te dringen.

Noch een kandidaat voor enig werk, noch enige stemgerechtigde kan onverkiesbaar worden gemaakt of het stemrecht verliezen wegens enige opvatting die hij/zij heeft of wegens het lid zijn van een school van denken waartoe hij/zij zou behoren.

Meningen of opvattingen geven geen recht op voorrechten en kunnen evenmin aanleiding zijn om strafmaatregelen te nemen.

De leden van de 'General Council' vragen elk lid van The Theosophical Society (Adyar) ernstig om deze fundamentele principes van de vereniging te verdedigen, te handhaven en ernaar te handelen, en ook onbevreesd zijn eigen recht te doen gelden op vrijheid van denken en van meningsuiting, binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen.

THEOSOFIA

Jaargang 127 • nr. 1 • maart 2026
Driemaandelijks tijdschrift van de
Theosofische Vereniging in Nederland

Inhoud

Redactie:
Ingmar de Boer
Saskia Campert
Margreet Mantel
Marianne Plokker (hoofdred.)

Theosofische Vereniging
in Nederland
Tolstraat 154
1074 VM Amsterdam
www.theosofie.nl

Abonnementen:
Nederland - € 30,-
België - € 33,-

Daarbuiten worden
extra verzendkosten in
rekening gebracht.

Losse nummers € 8,00
excl. verzendkosten.

Betaling t.n.v.
Theosofische Vereniging
in Nederland Amsterdam
IBAN NL31 INGB 0000 1919 10

Opmaak en druk:
Bizprint Amersfoort

© 2026
E-mail redactie:
redactie@theosofie.nl
U kunt het tijdschrift
Theosofia vinden op:
www.theosofie.nl/tijdschrift-t/

Voor dit tijdschrift wordt FSC
gecertificeerd papier gebruikt.

De ziel <i>Tim Boyd</i>	4
Spirituele heelheid omarmen <i>Dr. Deepa Padhi</i>	9
Serie oud-presidenten: John Coates <i>Saskia Campert</i>	14
AI en theosofie: een modern hulpmiddel voor een eeuwenoud pad? <i>Sagi Sree Hari Varma</i>	18
Column - Begoocheling <i>Joan Slagers</i>	23
Magie in de kunst <i>Barry Seabourne</i>	24
Heilige kunst: Kunst van het hogere doel <i>Margreet Mantel in gesprek met Nelleke Beltjens</i>	27
Ongrijpbare Schoonheid <i>Arlene Gay Levine</i>	30
Was mevrouw Blavatsky een tegenstander van het christendom? <i>Antti Savinainen</i>	34
Van de voorzitter <i>Ingmar de Boer</i>	40

De Theosofische Vereniging in Nederland is een vereniging waar de ontwikkeling van het individu centraal staat. Iedereen heeft in zijn zoektocht naar universele waarheid zijn eigen perspectief op de werkelijkheid. De artikelen in Theosofia weerspiegelen daarom uitsluitend de persoonlijke visie van de auteurs. Hoofdbestuur en redactie accepteren geen verantwoordelijkheid voor de inhoud, nauwkeurigheid of volledigheid van de in artikelen gepresenteerde informatie.

De ziel

Tim Boyd

Het hart kan niet aanbidden wat het verstand verwerpt.

Het proces waar we mee bezig zijn, dat leidt tot wat in spirituele tradities wordt beschreven als ontwaken, of wedergeboorte, is een noodzakelijk onderdeel van de menselijke pelgrimstocht. Hoewel een krachtiger centrum van leven en energie gedurende een groot deel van ons leven verborgen kan blijven, ervaren velen uiteindelijk de verbinding ermee; zij ervaren dat hun leven wordt geleid en verlicht door het verhelderende licht van dit diepe centrum van ons wezen. In de traditie van de tijdloze wijsheid wordt dit centrum vaak simpelweg de ziel genoemd.

Vanuit theosofisch perspectief bestaat dat bewustzijnscentrum vóór de geboorte en duurt voort na de dood van het lichaam; het distilleert de essentie van de ervaringen van elk opeenvolgend leven, slaat dit op en groeit hierdoor. Het proces van 'spirituele zelftransformatie' is het wegnemen van obstakels voor de ervaring van zielskracht en wijsheid, zodat uiteindelijk de volledige en continue, gezaghebbende expressie van dit hogere, of innerlijke Zelf mogelijk wordt. Dit is één aspect van het nog grotere proces van spirituele evolutie, de oneindige, progressieve ontplooiing van steeds dieper wordende lagen van bewustzijn.

Ieder leven brengt zijn eigen verplichtingen en relaties met zich mee. Werkelijk belangrijk zijn die banden die zijn ontstaan uit liefde óf uit onopgeloste conflicten en misverstanden in vorige levens. Omdat het de aard van het universum is om zichzelf in evenwicht te brengen, ervaren we soms levens vol moeilijkheden, intense verantwoordelijkheden en controversen die ons dwingen een actieve rol te spelen in het herstel van de harmonie. In zulke levens kan iemands verbinding met de ziel zwak, zelfs verborgen lijken; blootstelling aan de tijdloze wijsheids-traditie kan beperkt zijn, maar uiteindelijk wacht de ervaring van de ziel ons allemaal, nu of in een verre toekomst.

De diepgaande en de ziel beroerende leringen die de tijdloze wijsheid door de eeuwen heen vormen, zijn doorgegeven in krachtige symbolen, verhalen en mythen. Deze grootse verhalen zijn bedoeld om het analyserende en vergelijkende intellect te overstijgen. Het zijn rijke verhalen die de aandacht van de ziel prikkelen door een beroep te doen op de intuïtie. De betekenis van het woord 'islam' is 'overgave'. In het leven van Christus wordt dit uitgedrukt als 'Uw (Gods) wil geschiede, niet de mijne'. Dit spreekt over de ontwikkeling van een wil die niet alleen kiest zich te onderwerpen aan een dieper bewustzijn, maar in staat is een alomvattende hogere wil te herkennen en te laten prevaleren. De stilte en evenwicht van een dergelijke toestand maken het mogelijk om de 'stille, zachte stem' van de ziel te horen, de 'stem van de stilte' die iemand begeleidt als hij even afstand neemt van de vertroebelende invloed van het overheersende persoonlijke zelf.

In spirituele tradities door de eeuwen heen wordt het beschouwd als een tragische misser als men een zeldzame gelukkige kans heeft gehad om de tijdloze wijsheid te ontmoeten en om te voelen hoe deze diep resonereert in deel van je wezen, maar er vervolgens toch niet of slechts halfslachtig naar te streven. In de *Viveka Chudamani* (Kroonjuweel van Wijsheid) van Shankaracharya wordt iemand die de wijsheidsleringen aangeboden krijgt en zich ervan afwendt, beschreven als een 'zelfmoorde-naar': iemand die niet alleen de dood boven het leven verkiest, maar er ook voor kiest door nalatigheid en eigenzinnigheid de dood over zichzelf af te roepen. Dit alles benadrukt het primaire belang van de ziel in het ontplooiingsproces.

Clarissa Pinkola Estes is een hedendaagse onderzoeker van verhalen en mythologie. Gedurende haar leven heeft ze zich verdiept in wereldmythologieën vanwege de diepe en verborgen waarheden die ze onthullen en ze heeft herhaaldelijk geprobeerd haar begrip hiervan te bundelen. Veel daarvan heeft ze gedeeld in de vele boeken die ze schreef. In een poging om haar levenslange begrippen van de waarde van mythen samen te vatten, maakte ze de volgende opmerking:

Dit is de basis van Mythos, zoals ik het begrijp: dat er een ziel is; dat die vrij wil zijn; dat ze de mens die ze bewoont liefheeft; dat ze er alles aan zal doen om degene van wie ze houdt te beschermen en dat die ziel gekend, gehoord en gevolgd wil worden, dat ze een groter bereik wil krijgen en leiderschap in de zoektocht naar ervaringen die zo waardevol zijn voor het hogere zelf, en dat haar taal verhalen zijn.

In zijn naakte eenvoud is dit een krachtige en diepgaande uitspraak. Ze beschrijft het kernbegrip, dat zij beschouwt als de 'onderlaag' van Mythos, dat waarop mythe is gebouwd en steunt. Dit fundamentele begrip is dat 'er een ziel is'. Voor iemand die zich de stilte of zelfvergetelheid van een bezield moment niet herinnert, kan dit een ongefundeerde bewering lijken: 'alweer zo iemand die een 'waarheid' verkondigt die niet te onderbouwen is'.

Er zijn dingen die we niet kunnen zien, totdat we ze wél kunnen zien. Voor zulke mensen is het een constatering die wacht op een toekomstige gevoeligheid. In het verhaal *De idylle van de witte lotus* van Mabel Collins staan de volgende woorden: *Er zijn drie absolute waarheden die niet verloren kunnen gaan, maar die toch kunnen zwijgen door gebrek aan woorden.* De eerste daarvan is: *De ziel van de mens is onsterfelijk en haar toekomst is de toekomst van iets waarvan de groei en pracht geen grenzen kent.* Het internaliseren van deze waarheid is het beginpunt van elk authentiek spiritueel pad en vormt de basis voor onze toegang tot wijsheid en tot het proces dat wordt beschreven als 'spirituele zelftransformatie'.

Estes' volgende punt is dat de ziel *vrij wenst te zijn*. Hoewel dit juist is, kan deze formulering tot verwarring leiden. In het dagelijks spraakgebruik duidt het woord 'wens' op een verlangen naar iets waarover men weinig controle heeft. Wanneer we 'wil' zeggen – de wil om iets te bereiken of te volbrengen – verwijst dit naar een sterke betrokkenheid bij het vervullen van wat voor sommigen slechts een

wens is. De mogelijke verwarring ontstaat wanneer men de activiteit van de ziel reduceert tot een persoonlijk niveau.

Op menselijk niveau wensen we iets en misschien verandert er dan iets, waarschijnlijk niet. Op zielsniveau is die 'wens' de voorbode van een volledig onpersoonlijke ontplooiing van het bewustzijn. Het is een uitdrukking van de versnellende energieën die ons voortstuwen naar een beloofde staat van bevrijding. Jivanmukta is de Sanskriet uitdrukking voor de bevrijde ziel; bevrijd van de beperkingen en belemmeringen van het moeten functioneren via de persoonlijkheid en haar instrumenten van lichaam, zintuigen, emoties, gedachten en persoonlijke gemoed.

Als ik op het hoofdkantoor van de Theosophical Society in Adyar, Chennai ben, rijd ik vaak door de straten van de stad. Iedereen die wel eens in Chennai is geweest, weet dat nabijheid een belangrijk onderdeel van de ervaring is. Auto's rijden dichtbij. Fietsen, gemotoriseerde tweewielers, koeien en voetgangers kun je bijna aanraken door je arm uit het raam te steken. Om de snelheid te beperken, heeft de gemeente om de paar honderd meter verkeersdrempels geplaatst. Auto's rijden vlot, maar niet hard.

Nog niet zo lang geleden, in de auto midden in het verkeer zoals iedereen, zag ik een felrode, peperdure Italiaanse sportwagen. Door de normale rijomstandigheden was deze exotische, krachtige machine volstrekt niet in staat om zijn potentieel te tonen. Sterker nog, de auto lag zo laag bij de grond dat er bij het rijden over hogere verkeersdrempels een regen van vonken vanaf spatte. In zekere zin is dit vergelijkbaar met de beperkingen van de ziel, gevangen in het verkeer van lichamelijke behoeften, persoonlijke gedachten en emoties. De groei en pracht van de ziel kennen geen grenzen, maar ze zijn afhankelijk van de omstandigheden die wij, de tijdelijke gastheer van de ziel, scheppen.

Zij houdt van de mens die zij bewoont. Deze formulering vereist dat we niet in een persoonlijke interpretatie vervallen. In onze normale wereld gaan zoveel liedjes, gedichten, films, boeken, video's en gesprekken om ons heen over liefde. Op ons gebruikelijke niveau is liefde synoniem met een of andere vorm van verlangen, van lust tot genegenheid, van bezit, eigendom, sensatie, tot verplichting en eis. De hogere, meer volwassen liefde die voortkomt uit de erkenning van eenheid, de erkenning van een onverdeelde eenheid tussen wezens, is voor velen onbereikbaar. Vanuit haar perspectief ziet de ziel de vele manieren waarop we onszelf de toegang tot haar verheffende aanwezigheid ontzeggen en zij wacht liefdevol op het juiste moment om ons, de mens die zij bewoont, te verlichten en te vervullen met haar aangeboren vreugde en intuïtief inzicht.

Zij zal er alles aan doen om degene die zij liefheeft te beschermen. Er is een bekend verhaal over iemand die stierf. In haar levensoverzicht zag ze haar levenspad als voetsporen in het zand. In dat beeld zag ze twee paar voetsporen naast elkaar, die van haar en die van haar meester. Ze had moeilijke tijden meegemaakt, maar ze zag dat er in al die moeilijke tijden maar één paar voetsporen was. Ze klaagde

Matt Palmer | Unsplash

bij haar meester en vroeg waarom hij haar telkens in de steek liet als het moeilijk werd en ze alleen verder moest. Zijn antwoord was: 'In die moeilijke tijden was er maar één paar voetsporen, omdat ik je toen droeg.'

Of we nu wel of niet het nodige innerlijke werk hebben verricht om onze verbinding met de ziel te openen, de ziel doet er alles aan om ons te beschermen. Dat wil niet zeggen dat de ziel ons beschermt tegen moeilijkheden of leed. Het is een gedeelde ervaring van velen dat in tijden van crisis of verlies een stabiliserende aanwezigheid zich aandient die ons helpt erdoorheen te komen. Talloze menselijke ervaringen getuigen hiervan.

De dag voor hij werd vermoord had Martin Luther King Jr. een ervaring die hij beschreef als 'een reis naar de bergtop', waar hij een visioen zag van een ver 'beloofd land' dat hij zelf tijdens zijn leven niet zou betreden. In haar autobiografie beschrijft Annie Besant een periode waarin ze zo wanhopig werd dat ze zelfmoord overwoog. Met gif in haar hand hoorde ze innerlijk een stem die zei: 'O lafaard, lafaard, die droomde van het martelaarschap en geen paar korte jaren van pijn kan verdragen!' De titel van het eerste hoofdstuk van de *Bhagavad Gita*, de basis voor het gesprek tussen Krishna en Arjuna dat de kern van de *Gita* vormt, is *De wanhoop van Arjuna*.

Wanhoop kan de deur openen voor de invloed van de ziel. Waarom? Wanhoop is het gevolg van de onverbloemde erkenning dat we uit onszelf niets kunnen doen. Geconfronteerd met een overweldigende crisis die om een oplossing vraagt, erkennen we onze machteloosheid. Overgeleverd aan onze eigen methoden,

strategieën en technieken, is er geen hoop. Al onze connecties, onze positie, onze gedachten, onze studies, vrienden, familie, rijkdom, zijn machteloos tegenover de crisis waarmee we geconfronteerd worden. Op zulke momenten vallen de gebruikelijke obstakels voor de deelname van de ziel aan 'ons' leven weg en laat ze haar aanwezigheid voelen. Zelfs als een vluchtige ervaring kan deze krachtige verbinding iemands leven heroriënteren.

Zij wil gekend, gehoord en gevolgd worden, een groter bereik krijgen en leiderschap ontvangen in de zoektocht naar ervaringen die zo waardevol zijn voor het hogere Zelf. In het voorwoord van H.P. Blavatsky's *De Geheime Leer* spreekt ze over de *verplichte pelgrimstocht van de ziel*. Ze beschrijft de reis van de ziel door de herhaalde cyclus van incarnatie, die ze *de cyclus van noodzakelijkheid* noemt. Incarnatie en de groei die deze in de ziel stimuleert, zijn niet optioneel. De ontwikkeling van de ziel, van een entiteit met weinig mogelijkheden tot wereldse expressie naar de rol van leidende aanwezigheid in iemands leven, vindt plaats over vele levens, terwijl een mens zich ontwikkelt van louter reageren op omstandigheden naar bewust creëren van omstandigheden voor groei.

In een Bijbels verhaal wordt het licht van de ziel beschreven als een kaars. Incarnatie wordt vergeleken met het bedekken van de kaars met een mand. Niemand steekt een kaars aan om de helderheid ervan te verbergen. Licht bestaat om te schijnen, en in het geval van de ziel, om een licht in de wereld te zijn. Mensen wier leven is gewijd aan de leiding van het hogere Zelf worden in India Mahatma's genoemd, Grote Zielen. Het is door de activiteiten en leringen van deze mensen dat de mensheid door de millennia heen wordt aangespoord tot haar diepere potentieel. De taal van de ziel bestaat uit verhalen en het zijn de Grote Zielen die de grote verhalen vertellen die de basis vormen van elke religie en spirituele uiting. In de loop der tijd zijn die verhalen gecodeerd in de *Veda's*, de *Ramayana*, de *Bijbel*, de *Koran*, de *Thora*, de *Stanza's van Dzyan*, alle spirituele teksten die ons ertoe aanzetten om verder te reiken dan wat we nu kunnen bevatten.

Vertaling Marianne Plokker

Tim Boyd is International President van de Theosophical Society (Adyar). Dit artikel verscheen in *The Theosophist* Vol. 147.3, december 2025, onder de titel: *The Soul*.

Een verandering in de redactie

De voorzitter en de hoofdredacteur zijn het op de laatste vergadering niet eens kunnen worden over de koers van Theosofia, waardoor de redactie uiteen is gevallen. Marianne Plokker en Saskia Campert hebben de redactie verlaten.

Spirituele heelheid omarmen

Dr. Deepa Padhi

Het omarmen van spirituele heelheid is een gemoedstoestand van zowel de oudheid als de huidige moderne tijd. In *The Idyll of the White Lotus* van Mabel Collins vinden we een aansporing tot meditatie, *De Drie Waarheden*, waarvan het eerste vers luidt:

De ziel van de mens is onsterfelijk en haar toekomst is de toekomst van iets waarvan groei en pracht geen grenzen kennen.

Deze uitspraak benadrukt het grenzeloze potentieel van ons innerlijke zelf, een perfecte inspiratiebron voor het streven naar spirituele heelheid. In deze rumoerige wereld vol afleiding, verdeeldheid en discriminatie voelen we ons vaak gefragmenteerd. We worden in talloze richtingen getrokken door verantwoordelijkheden, verwachtingen, ambities en stress. Toch herinnert de oude wijsheidstraditie, waaronder theosofie, ons eraan dat heelheid onze natuurlijke staat is. Het is niet iets om te verwerven; het is iets waarvan we ons bewust moeten zijn.

Heelheid betekent de integratie van alle dimensies van het leven: het fysieke, mentale, emotionele, ethische, spirituele en de onderlinge verbondenheid met alle wezens en dingen. Buiten deze totaliteit is niets denkbaar, zij omvat alles. Een passende uitdrukking van die heelheid vinden we in de Oosterse filosofische literatuur, in de *Isha Upanishad*:

*purnamadah purnamidam,
purnāt purnam udachyate.
purnasya purnamādāya,
purnameva avaśishyate.*

Dat wil zeggen: 'Dat' is heel en 'dit' is ook heel, want 'dit' is voortgekomen uit heel 'Dat'. 'Dit' verwijst naar de gemanifesteerde wereld, die niets anders is dan 'Dat', het Absolute. Heelheid kan niets voortbrengen wat niet heel is; zij is geen optelsom van delen, maar een ondeelbare totaliteit. Deze fysieke wereld is de manifestatie van dat geheel; niets bestaat buiten de heelheid. Dus heelheid is waarheid en de waarheid is één.

Het motto van de Theosophical Society (TS) luidt: *Er is geen religie hoger dan waarheid. Er zijn vele religies, maar waarheid is één.* Dit motto is een oproep tot spirituele integriteit en universeel bewustzijn, de kern van spirituele heelheid. Spirituele heelheid begint van binnenuit. Haar omarmen betekent erkennen dat wij niet enkel fysieke lichamen of persoonlijkheden zijn, maar zielen, vonken van het Ene Leven. Deze waarheid vinden we niet buiten onszelf; zij leeft in ons als het hoger Zelf.

Spirituele heelheid is niet gebonden aan een bepaalde religie of traditie. Zij kan binnen of buiten religieuze kaders worden nagestreefd. Zoals Alan Watts zei: *De oneindigheid van het goddelijke maakt oneindig vele wegen naar het goddelijke mogelijk.* Het omarmen van spirituele heelheid is het begin van een reis van integratie: het in harmonie brengen van ons uiterlijke leven met de diepere spirituele werkelijkheid die in ons allen leeft.

Voordat we verder gaan, is het nuttig het subtiele verschil tussen eenheid en heelheid te benoemen. Eenheid verwijst naar de essentiële eenheid van al het bestaan: mineralen, planten, dieren, mensen, ja zelfs bewustzijn zelf.

Heelheid daarentegen duidt op de integratie van alle aspecten van het zijn tot een harmonieuze totaliteit. Zij benadrukt volledigheid, niet het verlies van individualiteit. We kunnen zeggen: heelheid is eenheid uitgedrukt in vorm en eenheid is heelheid voorbij vorm. Het zijn geen twee werkelijkheden, maar twee perspectieven op één onderliggende waarheid.

Volgens theosofie is de mens niet enkel een fysiek lichaam of een persoonlijk ego, maar een zevenvoudig wezen met lagen van bewustzijn, van het fysieke, vitale, astrale en emotionele tot het hogere mentale, spirituele en goddelijke. Spirituele heelheid is de afstemming van deze delen, wanneer onze gedachten, gevoelens, handelingen en intenties het licht van het hogere Zelf weerspiegelen. Het is het ontvouwen van de innerlijke eenheid in onszelf en in het grotere geheel.

De weg van evolutie is niet slechts uiterlijk, maar ook innerlijk. Wij zijn hier niet enkel om te bestaan, maar om bewust te evolueren en de innerlijke vlam, de goddelijke vonk, te doen ontwaken. Zoals H. P. Blavatsky (HPB) zegt, kunnen het zelf van de stof en het Zelf van de geest alleen worden verenigd door het beoefenen van bewust leven (parafraze naar *De Stem van de Stilte*). We moeten onszelf afvragen: leef ik in overeenstemming met de waarheid van wie ik ben? Getuigen mijn daden van mededogen, wijsheid en eenheid? Dit is de discipline van het spirituele pad: leven, niet voor het afgescheiden zelf, maar voor het grotere goed, het ene Leven.

Spirituele heelheid houdt verband met een dieper gevoel van innerlijke harmonie. Het betekent een gevoel dat overeenkomt met onze innerlijke waarheid, morele waarden en het uiteindelijke doel. Het betekent een verbinding met het universum of een gevoel van kosmische eenheid dat geen verband hoeft te houden met een of andere doctrine of wet. Het gaat om innerlijke afstemming en verbondenheid die religieuze grenzen overstijgt. Wij zijn allen verbonden met het universum, het leven en het innerlijke zelf, het bewustzijn. Dit bewustzijn is binnen en buiten onszelf. Spirituele heelheid overstijgt elke religie.

Religieuze heelheid daarentegen, verwijst naar het leven in overeenstemming met de overtuigingen, rituelen en gemeenschap van een bepaalde religieuze gemeenschap; leven in harmonie met een specifieke traditie of geloofsstelsel.

Theosofie gelooft niet alleen in universele broederschap, zij benadrukt ook de onderlinge verbondenheid van al het levende en niet-levende, want alles maakt deel uit van één kosmisch weefsel. Alle leven is één; er is geen echte scheiding tussen mijzelf en de ander, tussen menselijk en goddelijk, tussen geest en materie. Blavatsky herinnert ons eraan: *De gehele orde van de natuur toont een voortgaande beweging naar een hoger leven (De Geheime Leer, Deel I, p. [277]).*

De grote mysticus Rumi zei terecht: Jij bent niet een druppel in de oceaan; *jij bent de hele oceaan in één druppel*. Elke druppel behoudt zijn individualiteit, maar is tegelijk één met de oceaan: de eenheid die ten grondslag ligt aan de verscheidenheid.

Door onze onderlinge verbondenheid te omarmen, erkennen we de intrinsieke band die alle levende en niet levende wezens verenigt.

Graag wil ik enkele theosofische oefeningen noemen die nodig zijn voor hen die zich richten op het omarmen van spirituele eenheid:

1. Zelfbewustzijn is de basis.

Door middel van studie, meditatie en onbaatzuchtige dienstbaarheid kunnen we het valse zelf, dat wil zeggen de persoonlijkheid of het ego, herkennen en ons verbinden met het ware Zelf (atman).

2. Afstemming op ons doel en onze betekenis is belangrijk. Intellectueel moeten we wakker, alert zijn en onze daden moeten in lijn zijn met ons doel.

3. Acceptatie is erg belangrijk. Het accepteren van alle dualiteiten zoals geboortedood, geluk-verdriet, kennis-onwetendheid, perfectie-imperfectie, enzovoort, omdat heelheid al deze aspecten omvat. Spirituele heelheid brengt vaak een gevoel van vrede en evenwicht zelfs te midden van tegenspoed. Dat betekent niet dat we geen pijn voelen of problemen ondervinden, maar men ervaart een dieper gevoel van acceptatie.

4. Integratie. Heelheid wordt bereikt door de lagere voertuigen te zuiveren: onze gedachten, emoties en verlangens, overtuigingen, handelingen en gedrag. Deze moeten met elkaar in overeenstemming zijn.

5. Een gevoel van verbondenheid is alleen mogelijk door mededogen en liefde. Spirituele heelheid wordt vaak gekenmerkt door mededogen, liefde en empathie voor anderen en een erkenning van de waardigheid van alle wezens, hoe klein ze ook mogen zijn. Dienstbaarheid is de natuurlijke uitdrukking van spirituele realisatie. Zoals mevrouw Blavatsky zegt: wie voor zichzelf leeft, leeft tevergeefs; wie leeft om anderen te dienen, leeft in de Waarheid (vrij vertaald uit *De Stem van de Stilte*).

6. Meditatie is essentieel. In de stilte wordt de stem van de ziel gehoord.

Beoefenen van meditatie verheft ons bewustzijn boven het astrale niveau en brengt ons in contact met het buddhische, of spirituele niveau.

7. Als we in harmonie met de natuur leven, door de wetten van de natuur te respecteren en een eenvoudig leven te leiden, stemmen we ons af op de spirituele wetten van het universum.

Theosofie is geworteld in het idee van spirituele heelheid. Zij leert dat alle mensen op weg zijn naar de realisatie van hun goddelijke, verenigde en volledige aard. Haar kern is de eenheid van al het leven, de spirituele evolutie van de ziel en de innerlijke wijsheid die voor ieder beschikbaar is. Spirituele heelheid betekent volledig verbonden, geïntegreerd en in vrede zijn met het eigen innerlijke zelf of bewustzijn en verbonden zijn met het universum als geheel.

Het betekent het ervaren van onze eenheid met alle wezens en met de kosmos. Volgens theosofie betekent heelheid het in lijn brengen van de zeven beginselen van ons wezen in dienst van onze hogere aard en het universeel goede. Een mens is 'heel' wanneer deze lagen met elkaar in balans zijn, op elkaar zijn afgestemd en als één geheel functioneren. Zelftransformatie is de weg naar die heelheid.

In onze tijd willen vooral jonge mensen zich vaak niet meer identificeren met een specifieke religie. Dat betekent niet dat geloof verdwijnt; het verandert van vorm. Wetenschap en spiritualiteit groeien naar elkaar toe. Neurowetenschap en bewustzijns onderzoek geven een nieuwe vorm aan ons begrip van spirituele ervaring en versterken de samenhang tussen denkvermogen, lichaam en universum. Een nieuwe wetenschap, geworteld in het idee van heelheid, is in ontwikkeling.

Laura Domenech schrijft:
Heelheid spreekt over de oorsprong van het universum niet als een beginpunt waaruit alles voortkomt, maar als een voortdurend actief proces. Zij nodigt ons uit het universum te zien als een dynamisch ontvouwende, diep verbonden en coherente staat van bestaan, waarin differentiatie en diversiteit het geheel niet fragmenteren maar verrijken. De delen zijn uniek en onvervangbaar, maar blijven toch onafscheidelijk verbonden met het geheel. Heelheid is de intrinsieke natuur van het universum.

De reis naar heelheid is dus niet alleen een spirituele, maar ook een wetenschappelijke zoektocht. Spirituele heelheid nodigt ons uit niet alleen innerlijk vrede en geluk te vinden, maar die ook in de wereld te brengen. Wie zich spiritueel heel voelt, wordt vanzelf liefdevoller, geduldiger, eerlijker, empathischer en meelevender. We zien anderen, ook niet-mensen, niet langer als vreemden, maar als medereizigers, die elk hun eigen innerlijk licht dragen.

Spirituele heelheid omarmen betekent niet vluchten uit het leven, maar het juist vollediger en bewuster leven. Het betekent beseffen dat wij niet afgescheiden zijn van anderen of van de wereld, maar dat ieder een deel van het geheel weerspiegelt: het universele Bewustzijn, de heilige Eenheid. Theosofie herinnert ons eraan dat deze reis naar heelheid niet tot één leven beperkt is: zij ontvouwt zich over vele levens volgens de wetten van karma en reïncarnatie. In elk leven ontwikkelen wij meer wijsheid, liefde en mededogen; iedere ziel heeft haar eigen ritme.

Spirituele heelheid omarmen betekent uiteindelijk volledige openheid en verbinding met het ware Zelf, het hoger Zelf. Het is het gevoel innerlijk compleet te zijn, niets te missen van wie we werkelijk zijn. Het ware 'Ik' in mij is het Geheel. Zoals *De Stem van de Stilte* zegt: *Keer naar binnen – gij zijt Boeddha.*

Vertaling Ingmar de Boer, Marianne Plokker

Dr. Deepa Padhi is Internationaal vicevoorzitter van de Theosophical Society Adyar, Chennai, India, en voorzitter van de Theosophical Order of Service (TOS), Odisha-regio, India.

In de serie over onze oud-presidenten richten wij dit keer de blik op:
John Coats (1906-1979).

John Coats, geboren in Paisley (Schotland), was de zesde International President van de Theosophical Society Adyar (TS). Naast zijn functie bij de TS was hij ook bisschop bij de Liberal Catholic Church.

In 1932 werd hij lid van de TS en drie jaar later verhuisde hij met zijn echtgenote Elisabeth Ann Betsan Horlick en hun vijf kinderen naar Adyar, waar hij goede banden had met zowel Arundale als Jinarajadasa. Hij bekleedde tal van functies o.a. voorzitter van de Engelse afdeling, secretaris van de Europese Federatie van de TS en voorzitter van de Jong Theosofen. In 1973 werd hij gekozen tot International President. Op 26 december 1979 overleed John Coats tijdens de Internationale Conventie in Adyar.

Onderstaand artikel maakt duidelijk dat de zorgen die wij heden ten dage voelen over het milieu en de omgang van de mens met de hem omringende natuur niet nieuw zijn. In 1971 spoorde Coats zijn toehoorders met klem aan zich bewust te worden van de noodzaak onze levenswijze onder de loep te nemen.

Saskia Campert

De ecologische mens

John Coats

Uittreksel uit een lezing voor het Europees Congres 1971 te Parijs.
(Dit artikel verscheen in *Theosophy in Action*, dec. 1971)

Ecologie (een begrip bekend uit de biologie, zijnde de wetenschap omtrent de verhouding van dier (plant) t.o.v. zijn omgeving. Red.) kan op drieërlei wijzen toegepast worden op de mens, nl. op hemzelf, in zijn verhouding tot de gemeenschap waarin hij leeft en verder ten opzichte van de omgeving die door de andere natuurrijken om hem heen wordt gevormd.

Al onze problemen komen voort uit de disharmonie, die een gevolg is van ons falen om te weten en te onderzoeken wat in feite de mens is en welke plaats hij inneemt in de levensgebieden waarin hij actief is. Persoonlijke problemen komen meestal voort uit de onevenwichtige, dikwijls chaotische, verhouding tussen de verschillende delen van zijn totaliteit: de gemeenschap lijdt onder het niet aanvaarden van broederschap en liefde als de achtergrond van het leven en de

verbijsterende situatie die hij in de natuur rondom ons tot stand heeft gebracht door zijn fout, de éénheid van leven niet te willen aanvaarden als de enige fundamentele Werkelijkheid.

Ecologie kan dus op de mens betrokken worden, want er kan een ecologie zijn met betrekking tot zijn lichamen, ten opzichte van zijn beginselen, daar deze in juiste onderlinge verhouding gebracht moeten worden. Verontreiniging kan ook mentaal en psychisch zijn even goed als fysiek, en de mens lijdt in al deze drie sferen. Aangezien er geen acht geslagen wordt op de wet van harmonie in de Natuur (d.i. ecologie) is de strijd van de mens tegen de vervuiling eindeloos en zonder enig uitzicht. De mens is in zich zelf één geheel vanaf het zelfbewustzijn van het hoogste Atman aan één kant en daarboven tot aan de ongeordende aandoeningen van zijn fysieke en hartstochtelijke natuur aan de andere kant. De sfeer van elk gebied waarop hij werkzaam is, heeft invloed op hem, net zoals hij deze beïnvloedt – en de juiste beïnvloeding van ieder gebeuren maakt het óf gemakkelijker óf bezwaarlijker om tot werkelijke harmonie te komen.

De mens zal nooit tot diepe en blijvende vrede geraken tenzij het hogere in hem het lagere doordringt en onder controle houdt. Het zou dwaas zijn het lagere te vernietigen of te proberen dit te doen, maar het is essentieel om een ecologische verhouding tot stand te brengen, waarin het hogere zich kan uitdrukken in alle delen van de mens zo volledig als de Wet dit toestaat.

Als deel van een grotere groep moet de mens realiseren, dat het geluk en de vrede die hij zoekt voor zich zelf, voor zijn land, zijn ras of voor zijn godsdienstige sekte, alleen maar te verkrijgen is als de noden van alle andere groepen belangrijk voor hem worden en gezien kunnen worden als even afhankelijk van en nodig voor elkaar als de samenwerkende onderdelen van een auto, of de organen van het menselijk lichaam. De gemeenschap, het team, de bemanning blijkt zijn eigen intrinsieke waarde en werkelijkheid te bezitten en de éénling moet werkelijk leren beseffen, dat hij en alle anderen elk met zijn eigen uniek-zijn, ecologisch gesproken noodzakelijk zijn voor het gezond functioneren van het geheel. Er bestaat geen afgescheidenheid. Als de mens zijn plichten aldus vervult, heeft hij nadrukkelijk aanspraak op de rechten van de mens. Naties, rassen en geloven kunnen als ze van boven bekeken worden, een geïntegreerd ecologisch beeld geven, juist als de vele soorten groenten in

een goed geordende tuin, waar hoeveelheid, verscheidenheid en juiste plaatsing door de kweker tot een organisch geheel worden verwerkt. De wereld zou een gelukkiger plaats zijn als elk land zou doen wat het het beste doen kan, produceren dat waarmee de Natuur het heeft begiftigd om te produceren en niet langer vertwijfeld zou trachten om op alle gebieden der economie selfsupporting te zijn. Pas wanneer we een werkelijke *wereldregering* hebben, zal elk land voldoende zelfvertrouwen krijgen om dit te doen.

En hoe staat het met de wreedheid? Deze is zowel de oorzaak als het gevolg van vervuiling van die fijnere-stof-werelden, waarin de menselijke psyche zich uitdrukt. Kunnen we met enige oprechtheid volhouden dat onze zielen niet geconditioneerd zijn door een voortdurend automatisch accepteren van het eindeloos uitbuiten van het dieren- en plantenleven rondom ons, van de zinloze verspilling van de natuurlijke krachtbronnen van onze planeet? Is er geen verband tussen de steeds in aantal toenemende dierproeven en de pijnlijke ziekten waaraan zo veel mensen lijden? Geen verband tussen het steeds toenemend offeren van dierlijk leven en de oorlogen die voortgaan onze aarde te besmeuren? Tussen de meedogenloze natuurvernietiging en de verbijsterende toestanden van smog, watervervuiling, de toename van woestijngebieden, enz. waarmede onze wereld tegenwoordig wordt ontheiligd? Is het niet de uiterste zelfzucht die tracht als goede praktijk redelijk te vinden elk gedrag en handeling van welk verdacht allooi ook, mits deze geldelijk voordeel oplevert en welke hoe langer hoe meer het publiek en het zakenleven teistert en die in wezen de oorzaak is van de gewelddadige reacties waarmede velen en bovenal de jeugd tracht juistere waarden weer in ere te herstellen?

Theosofie stelt het Ene Leven als een fundamenteel, universeel tijdloos feit in de natuur. Alles wat bestaat, bestaan heeft en zal bestaan is steeds een onontwaaarbaar deel van dat Ene. Het is misschien zelfs onjuist van 'deel' te spreken, want we zijn dat Ene, ieder van ons. Er is niets anders wat wij kunnen zijn. Dit te realiseren is het Zelf te kennen en zo de natuur te beschouwen en deel te hebben in de manifestaties van het Ene vanuit de achtergrond, nl. het weten dat ecologisch gezien, de mens zelf de sleutel is tot de oplossing van alle problemen.

De mens moet in zijn leven trachten om niets voor zichzelf te verlangen, maar om zijn gedachten en handelen altijd aan te passen aan de werkelijke noden van het ogenblik, voor zover hij die kan zien. Alles voor alle mensen te zijn en eigenlijk voor alle rijken der natuur, moet hij leven als een geestelijke kracht, feitelijk zelfs als een katalysator in de vele gebieden van zijn ervaring. Zo'n 'ecologisch' mens moeten we, kunnen we en zullen we als ware theosofen eens zeer bewust zijn en de wereld zal dan enige van haar problemen kunnen oplossen en het mensdom zal overal leren zijn inwonende goddelijkheid werkelijk tot uitdrukking te brengen.

De aarde is niet van ons; wij lenen haar aan onze kinderen.

Indiaans gezegde

Meer informatie over John Coats in het decembernummer van Theosofia 2007.

---

*Het leven is een kans – grijp het
het leven in schoonheid – bewonder het
het leven is een droom – maak het tot werkelijkheid
het leven is een uitdaging – neem het aan
het leven is een spel – speel het
het leven is kostbaar – ga er zorgvuldig mee om
het leven is liefde – geniet ervan
het leven is een mysterie – ontdek het geheim
het leven is een belofte – vervul het
het leven is verdriet – stijg er bovenuit
het leven is een strijd – accepteer het
het leven is een avontuur – durf het aan
het leven is het leven – bescherm het*

Moeder Theresa

AI en theosofie: een modern hulpmiddel voor een eeuwenoud pad?

Sagi Sree Hari Varma

Sagi Sree Hari Varma is lid van de Theosophical Society (TS) in India. Hij begon een verhelderende dialoog met Pablo Sender na een levendig debat binnen het WFYT (World Federation of Young Theosophists) Youth Forum. Pablo Sender, doctor in de biologische wetenschappen, is een internationale spreker over theosofie en auteur van verschillende theosofische boeken. Hij woont momenteel in het Krotona Institute of Theosophy in Ojai, Californië. Het debat ging over de rol en toekomst van AI (kunstmatige intelligentie) in spiritualiteit en theosofie.

De snelle opkomst van kunstmatige intelligentie verandert onze wereld en roept diepgaande vragen op op elk gebied van menselijke activiteit, inclusief het spirituele pad. Voor mensen die zich toeleggen op innerlijke verkenning en wijsheidstradities zoals theosofie, kan de opkomst van AI zowel spannend als verontrustend zijn. Dit artikel onderzoekt een evenwichtig perspectief, gebaseerd op de inzichten van theosofisch leraar en spreker Pablo Sender, die AI niet ziet als een bedreiging om bang voor te zijn, maar als een nieuw hulpmiddel met zowel krachtige mogelijkheden als duidelijke beperkingen. We zullen onderzoeken hoe AI kan worden gebruikt als een nuttig uitgangspunt voor onderzoek, terwijl we begrijpen waarom het nooit het diepere, essentiële werk van persoonlijke spirituele transformatie kan vervangen.

Hoe nieuwe technologie het theosofisch werk kan dienen

Van de invoering van de drukpers tot het internet: spirituele tradities hebben zich altijd aangepast aan nieuwe technologieën om hun leer te verspreiden. Aan het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw vertrouwden baanbrekende theosofen als H.P. Blavatsky en Annie Besant op lezingen en gedrukt materiaal. Een zeer succesvolle lezing kon wel duizend mensen bereiken – een opmerkelijke prestatie voor die tijd. Tegenwoordig biedt technologie de mogelijkheid om mensen op een ongekennde schaal te bereiken. Een enkele online lezing kan tot wel een miljoen kijkers bereiken, een wereldwijd publiek dat voor eerdere generaties onmogelijk was.

Voor steeds meer mensen begint het leerproces tegenwoordig echter niet met een boek, een leraar of een collegezaal, maar met een vraag die in een zoekmachine wordt getypt of aan een chatbot wordt gesteld. Volgens Pablo kan AI dienen als

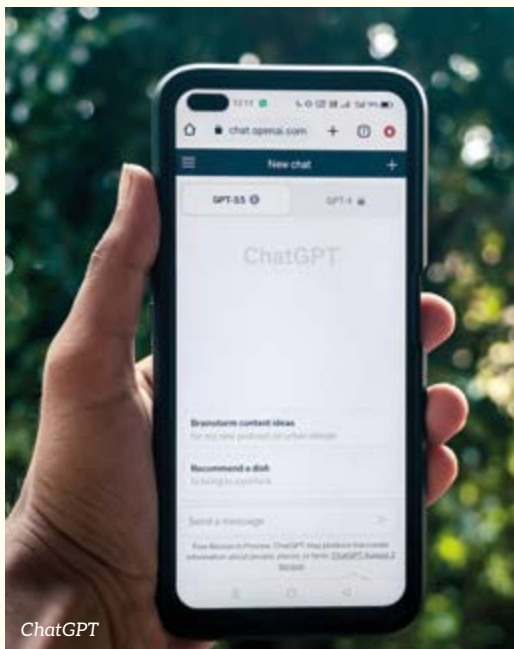
een waardevolle 'eerste benadering', waarbij nieuwsgierige individuen worden ontmoet daar waar ze zich bevinden en hen een toegang tot complexe onderwerpen wordt geboden:

Deze tools kunnen goed zijn voor een eerste benadering of een meer oppervlakkig niveau, en daarvoor zijn ze geweldig. Binnen dit landschap kan kunstmatige intelligentie fungeren als een soort 'digitale voordeur', een eerste contactpunt voor diegenen die anders misschien nooit in aanraking zouden zijn gekomen met theosofie. Vanuit dit perspectief hoeft AI niet te worden gezien als een rivaal van traditionele vormen van onderwijs, maar als een eerste brug. Voor iemand die slechts een vaag gevoel van

interesse heeft in karma, reïncarnatie of bewustzijn, kan een door AI gegenereerd antwoord de drempel net genoeg verlagen om verdere nieuwsgierigheid op te wekken. Voor de meeste mensen die basisvragen stellen, is een getrainde chatbot goed genoeg, volgens Pablo.

Het is echter cruciaal om AI te zien als een *aanvulling* op traditionele methoden, niet als een vervanging: *Ik denk niet dat wat we met technologie kunnen doen noodzakelijkerwijs in strijd is met, of bedoeld is om, meer traditionele manieren van werken te vervangen. Het mag geen vervanging zijn voor diepgaande studie, discussies met echte mensen of het lezen van boeken*, zegt Pablo. Hij gebruikt een directe analogie: online vergaderingen zijn geweldig voor de toegankelijkheid,

maar ze kunnen de unieke waarde en verbinding van een persoonlijke ontmoeting niet vervangen. Op dezelfde manier kan technologie ons werk aanvullen, maar niet de kern ervan vervangen. *Als we leren hoe we AI kunnen gebruiken op een manier die ons werk bevordert, kan AI een grote vriend van theosofen zijn*, aldus Pablo.

Op praktisch, dagelijks niveau kan AI fungeren als een krachtige assistent voor mensen die zich bezighouden met spiritueel of educatief werk. Door AI in te zetten voor het redigeren, verfijnen van taal en tijdsbesparing bij routinetaken, kan AI theosofisch werk ondersteunen, zolang het een aanvulling vormt op menselijk begrip en spiritueel inzicht

en deze niet vervangt. Pablo en zijn vrouw Michele hebben AI in hun workflow geïntegreerd om de efficiëntie te verbeteren. Wanneer Pablo AI vraagt om zijn teksten te verfijnen, geeft hij het bijvoorbeeld een cruciale instructie: zijn tekst redigeren 'zonder verdere ideeën toe te voegen'. Dit zorgt ervoor dat de rol van AI strikt mechanisch blijft, namelijk het oppoetsen van de vorm zonder de spirituele of intellectuele kerninhoud te wijzigen.

De grenzen van het algoritme: waarom AI geen spiritueel inzicht kan bieden

Ondanks zijn indrukwekkende vermogen om taal te verwerken en te structureren, heeft AI fundamentele beperkingen die verhinderen dat het een bron van diepgaande spirituele kennis kan zijn. *We moeten begrijpen wat de mogelijkheden en beperkingen van deze tools zijn*, zegt Pablo.

Eén van de grootste zorgen bij het gebruik van algemene AI in spirituele of filosofische contexten is nauwkeurigheid. De meeste algemeen beschikbare AI-systemen zijn getraind op basis van enorme, ongefilterde datasets afkomstig van het internet, waar betrouwbare leerstellingen naast speculaties, oversimplificaties en regelrechte desinformatie staan. Als antwoord op deze uitdaging beschrijft Pablo een zorgvuldiger en verantwoordelijker aanpak: het creëren van op maat gemaakte chatbots die uitsluitend zijn getraind op basis van een samengestelde en gezaghebbende verzameling theosofische literatuur.

Pablo is rechtstreeks betrokken bij een dergelijk initiatief van de Theosophical Society in America, waar het doel is om een AI-systeem te 'voeden' met erkende theosofische teksten in plaats van met algemene internetinformatie. Door het bronmateriaal op deze manier te beperken, kan de chatbot antwoorden geven die ten minste gebaseerd zijn op authentieke leerstellingen, waardoor nieuwkomers een betrouwbaardere oriëntatie krijgen dan een willekeurige zoekopdracht op internet zou kunnen bieden. In die zin wordt AI geen leraar, maar een bibliothecaris of gids, die consequent verwijst naar een specifieke traditie in plaats van naar een onsamenhangende mix van stemmen.

Maar zelfs onder deze ideale omstandigheden benadrukt Pablo herhaaldelijk dat de beperkingen van AI niet verdwijnen. In het beste geval kunnen dergelijke systemen duidelijkheid bieden op een zeer inleidend niveau. De antwoorden kunnen feitelijk correct zijn, goed geformuleerd en nuttig bij het definiëren van termen of het schetsen van basisideeën, maar ze blijven, in zijn woorden, 'oppervlakkig en niet erg genuanceerd'. Theosofische ideeën zijn niet bedoeld om als op zichzelf staande feiten te worden geconsumeerd; ze vormen een onderling samenhangend wereldbeeld dat alleen door voortdurende studie en reflectie betekenis krijgt. AI versnipperd dit proces door zijn aard in afzonderlijke vragen en antwoorden, waardoor ideeën die bedoeld zijn om transformatief te zijn in plaats van louter informatief, onbedoeld kunnen worden afgezwakt. Wat ontbreekt is niet informatie, maar diepgang – diepgang die voortkomt uit geleefd begrip, langdurige contemplatie en innerlijke waarneming: *AI is een vorm van mechanisch denken... maar op spiritueel gebied is er iets in de mens dat AI niet kan.*

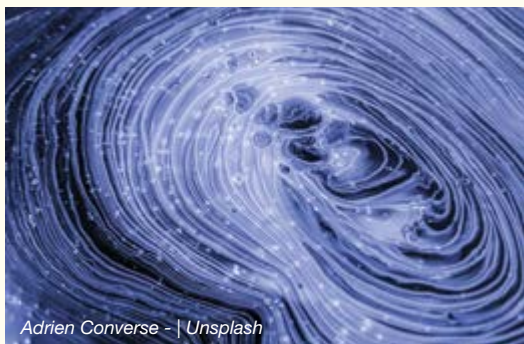
Frequency-wave -Placidplace | Pixabay

Het belangrijkste verschil tussen een AI en een menselijke zoeker ligt in de bron van hun 'denken'. Pablo omschrijft AI als een 'algoritme dat met woorden speelt', een geavanceerde vorm van mechanisch denken. Het kan alleen bestaande, door mensen gegenereerde gegevens herschikken op basis van patronen die het heeft geleerd. Mensen daarentegen hebben het vermogen

om verbinding te maken met buddhi – het vermogen tot directe spirituele intuïtie of onderscheidingsvermogen – dat Pablo omschrijft als 'een bron van spirituele inzichten'. Dit is geen mechanisch proces van het herschikken van gegevens, maar een intuïtieve verbinding met een niet-fysieke bron van wijsheid. AI is fundamenteel niet in staat om spirituele wijsheid voort te brengen, omdat het dit noodzakelijke bewustzijnsvermogen mist. Een AI kan informatie over spiritualiteit verwerken, maar kan geen spirituele ervaring hebben of een echt inzicht genereren. Dit is de fundamentele reden waarom het nooit een echte gids kan zijn op het spirituele pad, behalve misschien in het stadium van het leren van concepten.

De weg vooruit: met wijsheid door het nieuwe landschap navigeren

Door te erkennen dat AI op dit mechanische en oppervlakkige niveau werkt, kunnen we het niet langer zien als een bron van wijsheid, maar als een mogelijke toegangspoort voor mensen die net aan hun reis beginnen. De echte verantwoordelijkheid ligt volgens Pablo bij degenen die dergelijke tools ontwerpen en implementeren. Als AI wordt gebruikt als toegangspoort, moet het ook op een zachte maar duidelijke manier aangeven dat er méér achter schuilt; dat er boeken moeten worden gelezen, dialogen moeten worden aangegaan en innerlijk werk moet worden verricht. Zonder deze bewuste kadering bestaat het reële risico dat het gemak van AI een vervanging wordt voor inspanning, waardoor zoekers de illusie krijgen dat ze iets begrijpen zonder dat ze de inhoud begrijpen. Als AI echter verstandig wordt gebruikt, kan het een bescheiden maar betekenisvolle rol vervullen: nieuwsgierigen verwelkomen, nieuwkomers wegwijs maken en keer op keer wijzen op het diepere pad dat geen enkele machine voor ons kan bewandelen.

Adrien Converse - | Unsplash

De grootste uitdaging van AI is niet de technologie zelf, maar onze relatie ermee. Als opvoeders is het onze taak om mensen te helpen de sterke punten ervan te benutten en de mogelijke gevaren ervan te vermijden, terwijl we nieuwkomers actief begeleiden naar een diepere betrokkenheid. Om het gevaar tegen te gaan dat men genoeg neemt met het 'directe antwoord' van een

AI en nooit de diepere studie onderneemt die nodig is voor echt begrip, beveelt Pablo een proactieve en educatieve aanpak aan. Theosofen en spirituele opvoeders kunnen duidelijke stappen ondernemen om gebruikers te helpen hun weg te vinden in dit nieuwe landschap:

1. **Gebruikers informeren:** Informeer mensen proactief en transparant over de inherente beperkingen van AI. Leg uit dat het een startpunt is, geen bron van diepe wijsheid.
2. **Een duidelijk pad bieden:** Voorzie AI-gegenereerde antwoorden van een duidelijke en bemoedigende oproep tot actie. Een disclaimer zou bijvoorbeeld kunnen luiden: 'Dit is een algemeen antwoord. Als u zich verder in dit onderwerp wilt verdiepen, raden we u aan deze boeken te lezen of contact op te nemen met een lokale studiegroep.'
3. **Promoten van diepgaandere bronnen:** Benadruk voortdurend de onvervangbare waarde van het bestuderen van originele bronteksten. AI-samenvattingen van complexe werken zoals *De Geheime Leer* kunnen een waardevolle brug zijn, maar nooit een vervanging. De reden hiervoor is, zoals Pablo uitlegt, diepgaand: boeken als deze zijn geschreven door personen 'die in contact staan met dimensies waarmee wij geen contact hebben' en die voortkomen uit 'visioenen van de hogere sferen'. Als u alleen op een samenvatting vertrouwt, beperkt u uw begrip tot het niveau van de samensteller. De originele tekst, hoe uitdagend ook, biedt een directe verbinding met die hogere bron van wijsheid.

Door deze evenwichtige benadering te hanteren, kunnen we AI gebruiken als een uitnodigende voordeur, terwijl we altijd verwijzen naar het uitgestrekte en diepgaande interieur dat daarachter ligt.

Je bewustzijn is de sleutel

Uiteindelijk is AI een krachtig hulpmiddel dat kan helpen bij het ordenen van informatie, het vergroten van het bereik en het bieden van een uitnodigend startpunt voor nieuwsgierigen. Het kan ons helpen bij ons werk, maar het kan het werk niet voor ons doen. Geen enkele technologische vooruitgang, hoe geavanceerd ook, kan fundamentele menselijke problemen oplossen of de essentiële, persoonlijke zoektocht naar spiritualiteit vervangen.

Zoals Pablo ons herinnert, komt echte vooruitgang op het pad alleen voort uit 'een transformatie van ons bewustzijn', een reis die elk individu voor zichzelf moet ondernemen. Technologie kan hulpmiddelen en kaarten bieden, maar kan het pad niet voor je bewandelen. In dit nieuwe tijdperk is het belangrijkste advies om je eigen intelligentie te gebruiken, je eigen kritische denkvermogen in te zetten en, zoals Pablo aandringt, 'je eigen mening te vormen'.

Vertaling Pauline van Tol

Via deze link kunt u het hele gesprek met Pablo Sender beluisteren:
https://youtu.be/tLZeI_Ja6LE

Het is maart en januari ligt inmiddels al een poosje achter ons, maar bent u ook aan het 'winteren' geweest tijdens de sneeuw- en ijsdagen? Behalve het genieten van de schoonheid van de witte wollen deken die zich voluptueus en zonder enige terughoudendheid neervlijde over onze weilanden, tuinen en straten waren het ook de dagen van verstilling en naar binnen keren. Het licht wat door de vensters viel werd zacht, het geluid gedempt. Het stemde mij tot mijmeren en enige zelfreflectie.

Zo keek ik als vanzelf terug op een meditatie die ik alweer een hele tijd geleden heb beoefend. Ze luidde als volgt: 'Moge datgene wat ik doe van betekenis zijn voor de ander'. Misschien herkent u zich wel in deze of een gelijksoortige meditatie? Ik hoop voor u van niet, want het bleek een regelrechte begoocheling te zijn.

Dat vond ik achteraf toch wel wat teleurstellend moet ik eerlijk bekennen, en dat was meteen dus de tweede begoocheling. Want hoe werkt het ook alweer?

Terugkijkend naar mijn meditatie: ze drukte een wens van mijn lagere ego uit. Een mooie wens misschien, maar het was niet van de ziel. Voor de ziel is iedereen en alles immers van betekenis voor elkaar. Mijn lichte teleurstelling die daarop volgde bevestigde nog eens dat mijn wens uit het astrale gebied kwam. En dat is precies waar al onze begoochelingen zitten, zegt A. Bailey. U weet het vast nog wel. Het is die mistige sluier die al onze persoonlijke wensen, verlangens, ergernissen, voor- en afkeuren, oordelen en teleurstellingen het zicht op de glans van de ziel verhult.

Bij oordelen en veroordelen of iets afdwingen is dat voor iedereen snel duidelijk maar ontelbaar zijn de begoochelingen die we niet of nauwelijks opmerken, zoals in mijn voorbeeld. Om van de begoochelingen op ons mentale gebied, de illusies die we met z'n allen zo kwistig maken, nog maar te zwijgen.

Het is ongelooflijk ingenieus hoe ons lagere ego zich steeds opnieuw in allerlei bochten weet te wringen om onszelf toch goed te kunnen voelen bij onze eigen brouwsels. Maar trek het u vooral niet aan als u er onverhoopt nog een paar bij uzelf ontdekt. Het grootste deel van de wereldbevolking is immers royaal behept met gigantische begoochelingen en illusies zonder zich daarvan bewust te zijn. Maar voor u ligt dat nu anders.

Vanuit dit bewustzijn kunnen we onze eigen begoochelingen verder onderzoeken zodat we ze steeds meer achter ons kunnen gaan laten. Of zou dit toch weer een nieuwe begoocheling zijn?

Magie in de kunst

Barry Seabourne

Het woord *kunst* komt van het Griekse woord voor magie. Dit komt doordat bepaalde individuen, met een specifieke vaardigheid en perceptie, beelden, geluiden en vormen kunnen creëren die de potentie hebben om het leven van anderen te transformeren. Kunst kan vele betekenisniveaus en expressievormen hebben. Het is vergelijkbaar met de verwarring die ontstaat wanneer we proberen woorden zoals God of Waarheid te definiëren of te bespreken. Elk individu heeft in wezen een andere visie of concept dat afhankelijk is van verschillende factoren. Deze omvatten de culturele invloeden op je leven, evenals een lange lijst van andere factoren die je maken tot wie je bent! Kunst is het product of proces van het doelbewust rangschikken van symbolische elementen op een manier die één of meer van onze centra beïnvloedt en aanraakt: het intellectuele, het sensorische, het emotionele en het spirituele. Kunst omvat een breed scala aan menselijke activiteiten, creaties en expressievormen. Deze kunnen muziek, literatuur, film, fotografie, beeldhouwkunst en schilderkunst omvatten.

Overzicht

Kunst kan worden gecreëerd met de bedoeling gedachten te stimuleren en emoties op te wekken. Het is het middel waarmee de onzichtbare spirituele wereld tot uitdrukking komt in de menselijke en materiële wereld. Kunst is de manier waarop we onze menselijkheid uiten. Kunstvormen proberen datgene wat zich binnenin bevindt, via één of meer zintuigen met de buitenwereld te laten communiceren. Kunst staat tegenwoordig voor elke vorm van menselijke expressie die een individu wil creëren. In zekere zin brengt dit een enorme vrijheid met zich mee om te creëren vanuit iemands diepere percepties, gevoelens en concepten. Dit geeft het gevoel dat bijna alles kan en maakt het daadwerkelijke creatieve proces gemakkelijk toegankelijk. Kwaliteit en visie kunnen in dit proces verloren gaan en de kunstvorm kan worden gebagatelliseerd. Kunst beweegt zich weg van het sublieme en het heilige naar het culturele en idiosyncratische niveau. Tegenwoordig hebben we een kunstmarkt die zich bezighoudt met alle extremen, niveaus en smaken, van de

zeer destructieve, banale en egoïstische fantasieën tot de creatie van zeer creatieve en originele, en soms ook diepzinnige werken. Met andere woorden: kunst van vandaag drukt uit wat het betekent om te leven in de 21e eeuw, zoals kunst uit de afgelopen eeuwen ons de tijdsgeest kan laten zien waarin ze is ontstaan. Kunst houdt zich bezig en is verbonden met veel verschillende typen en gebieden. In de schilderkunst hebben kunsthistorici zorgvuldig belangrijke stijlontwikkelingen geïdentificeerd, zoals renaissance, barok, modernisme, enzovoort. Daarnaast zijn er algemene indelingen zoals portretkunst, landschap en geschiedenis. Naarmate we dit gebied nader bekijken, zijn er specifieke stromingen waarbij kunstenaars zich richten op specifieke interessegebieden, zoals surrealisme of fotorealisme. In de afgelopen paar honderd jaar zijn we ons er meer bewust van geworden hoe hoe verschillende culturen tekens, symbolen en andere kunstobjecten creëren die waardevol voor hen zijn. Filosofisch gezien moeten we naar fundamentele gebieden kijken, zodat we ons kunnen richten op hoe we het soort beelden vinden dat relevant is en ons naar het essentiële leidt.

Vijf Gebieden

Er kunnen vijf hoofdgebieden worden onderscheiden die ons helpen de kunstvorm te categoriseren die ons leidt naar het soort kunst dat resoneert met onze diepere behoeften en aspiraties. Voor ieder van ons kunnen het type en de aard van deze creaties zeer verschillend zijn. Voor degenen die een vergelijkbare spirituele reis delen, kan er een convergentie van gedeelde smaak zijn.

1. Heilig

Kunst streeft ernaar verbinding te maken met en uitdrukking te geven aan de hoogste rijken om zo uitdrukking te geven aan de ultieme en absolute energieën in het Universum.

2. Cultuur

Kunst is in de wereld en van de wereld. Zij houdt zich bezig met het uiten van de verscheidenheid aan menselijke overtuigingen van verschillende culturen en verschillende mensen. Het kan worden gedreven door religieuze, economische, politieke en sociale factoren.

3. Leven

Kunst is het leven zelf. Het drukt de schoonheid en het pathos uit van levensvormen en de natuur op en rond deze planeet. Het ziet de natuurlijke creativiteit en energie van de wereld waarvan we deel uitmaken. Op de hogere niveaus is het waar kunst deel wordt van het individu naarmate het evolueert en zich ontwikkelt.

4. Communicatie

Kunst is in wezen een communicatiemiddel. Dit kan op persoonlijk, groeps-, nationaal of internationaal niveau zijn. We proberen barrières te doorbreken om ideeën, visies en verbeelding met anderen te delen. Dit is waar we creëren om de vooruitgang van de mensheid te bevorderen.

Rafaël Transfiguratie

5. Wetenschap

Hier proberen we te creëren en te ontwerpen binnen een technologisch kader. Dit is kunst als functie en praktische noodzaak om het leven van zoveel mogelijk mensen op aarde te verbeteren. Dit gebied overlapt met verschillende gebieden van techniek en wetenschappelijke vernieuwers en technici.

Watersystemen van Leonardo Da Vinci

Het is ongebruikelijk dat kunst slechts op één niveau bestaat. Er is meestal een soort overlap. Religieuze kunst kan heilig met cultuur combineren. De reacties die proberen een ultieme spiritualiteit te suggereren, kunnen in feite binnen een specifieke cultuur plaatsvinden. Kunst kan soms worden gebruikt als propaganda om mensen te overtuigen het een of het ander te geloven. In dit geval kunnen cultuur en communicatie erbij betrokken zijn.

Het Hogere Doel

De hoogste kunst kan die innerlijke gebieden in ons aanspreken waar woorden tekortschieten en de diepere plek in onze unieke ziel kan worden aangeraakt. Kunst zelf kan vele vormen aannemen en veel verschillende dingen betekenen voor veel verschillende mensen. Maar kunst kan ook deel uitmaken van de menselijke reis. Het doel en de aard ervan zullen veranderen en evolueren, net zoals wij dat in de komende eeuwen zullen doen. Misschien is de ultieme betekenis van 'kunst' wel dat we proberen ons leven te leiden naar het artistieke doel van schoonheid en esthetiek als middel van communicatie tussen ons. Kunst kan ons helpen om op een hoger niveau te bestaan, waar magie nog steeds een verheffend doel heeft om ons te verheffen en betovering in ons leven te vinden. Ons doel zou moeten zijn om onze hogere creatieve vermogens en de innerlijke processen van intuïtie, bewustzijn en vaardigheid te gebruiken om zelf een kunstwerk te worden.

Vertaling: Margreet Mantel

Barry Seabourne was in 2013 hoofdredacteur van *Esoterica*, het tijdschrift van de Theosophical Society Adyar in de UK. Hij schreef vele artikelen voor *Esoterica* en enkele boeken: o.a. *The Secret Order*, *The Art of Philosophy of Illimunism* en *Cosmic Religion*.

Dit artikel is eerder verschenen in *Esoterica* in het lentenummer van 2011 onder de titel: *Magic in Art*.

Heilige kunst. Kunst van het hoger doel.

Margreet Mantel in gesprek met Nelleke Beltjens

Ter voorbereiding van dit artikel opende ik een bijlage in een email. Het betrof de voorpagina van een folder van een galerie in Keulen. De afbeelding trof me, ik leunde naar achteren en dacht ..... wauw! Eigenlijk dacht ik dus niets en dat is nu precies wat Barry Seabourne in het vorige artikel bedoelt met kunst van het hogere doel. *Kunst die innerlijke gebieden in ons kan aanspreken waar woorden tekortschieten en de diepere plek in onze unieke ziel kan worden aangeraakt.*¹ (Er kan alleen sprake zijn van perceptie als deze niet door gedachten wordt veranderd. J. Krishnamurti).

In *Theosofia* van oktober 2008 stond een artikel van John Algeo over de theosofische kunst van Kandinsky.² Daarin beschrijft hij o.a. de 2e periode in de werken van Kandinsky. *Emotionele, abstracte schilderijen van twee soorten: (a) improvisaties ('onbewuste, spontane expressies van innerlijke aard, de niet stof-felijke natuur', die geen herkenbare voorwerpen tonen, maar kleurige vormen die gevoelens uitdrukken) en (b) composities ('een uitdrukking van een zich langzaam vormend innerlijk gevoel, getest en herhaaldelijk overgeschilderd' die herkenbare voorwerpen bevatten, maar die zijn dan 'ontbloot' en 'gesluiert').*

Dit herkende ik ook in de afbeelding in mijn e-mail. Het betrof een tentoonstelling in Keulen van Nelleke Beltjens. Ik ontmoette haar tijdens de seminar van Pablo en Michelle Sender in Naarden en heb later contact met haar gezocht om een artikel over haar 'theosofische' kunst te maken.

Theosofisch gedachtegoed

Het theosofische gedachtegoed voelde als iets wat op haar pad kwam en een soort herkenning opriep - iets vanzelfsprekends. Na haar eerste master in kunst in de VS bracht ze ongeveer anderhalf jaar door in Wheaton, Illinois, waar de Theosophical Society is gevestigd. Op een open dag ging ze er naartoe, zonder te weten wat het precies was, en kocht een paar boekjes, waaronder werken van Annie Besant en Jiddu Krishnamurti. Ze werd toen geen theosoof, maar het gedachtegoed is sindsdien een onderdeel van haar leven geworden. Alles in haar leven staat direct met elkaar in verbinding - en dat wat ze goed doorvoeld heeft van wat achter het geschreven woord ligt, is op een ongeforceerde manier onderdeel van dat geheel en dus van haar kunst.

Kenmerken

Wat is nu precies het theosofische in de kunst die Nelleke maakt? Zijzelf zegt: *Mijn proces is altijd intuïtief, een innerlijke reis met een uiterlijk resultaat. Hoewel mijn werk abstract is, is het direct gerelateerd aan het leven, aan de diepste essentie ervan, met existentiële vragen, maar ook aan het dagelijkse leven, met zijn alledaagse uitdagingen en situaties, die altijd een spiegel zijn. Voor mij is het alsof er tegelijkertijd verschillende bewustzijnsniveaus aanwezig zijn die elkaar beïnvloeden. Het is eindeloos, zonder grenzen. Wanneer ik mij volledig wijd aan mijn werk, mijn creatieve proces, voel ik me thuis, meest volledig 'mijzelf'. Dat klinkt bijna egoïstisch, al geloof ik dat echte kunst egovrij is. Misschien is kunst pas werkelijk wanneer het ego geheel afwezig is?*³

Hier laat Nelleke duidelijk zien dat het creëren van haar kunst een proces is van naar binnen gaan. Het voorbijgaan aan het ego en zich open stellen aan het hogere zelf of de connectie met andere bewustzijnsniveaus maken. Met aquarelverf en inkt scheidt ze universa waarin niets vast ligt, waar de aquarelfiguren doorkijkjes bieden aan andere niveaus van bewustzijn, waarin alles met alles verbonden is. De werken ademen lichtheid die bij de beschouwer latente vermogens de ruimte geven. Ook snijdt ze intuïtief stukjes uit het ene werk en brengt dat over in een ander werk waaruit ook een stuk gesneden is. Zo zijn de werken onlosmakelijk met elkaar verbonden. De nieuwe stukjes creëren een omwenteling in het werk, een einde en ook een nieuw begin. Zoals ze haar kunst maakt zo leidt Nelleke haar leven. Ze heeft geen vaste woonplaats en gaat daarheen waar ze gevraagd wordt, bijvoorbeeld als artist in residence. Ze knipt zichzelf uit een omgeving en plakt zich in een andere omgeving. Op die manier beïnvloeden de reis en de omgeving haarzelf en haar werk. Ze ziet het leven als een groot doorzichtig 'spel', alles gebeurt tegelijkertijd, in het nu – een goddelijk spel door bewustzijn gedirigeerd op een ondergrond van stilte.⁴

Kandinsky was een theosofisch kunstenaar omdat hij zijn kunst maakte voor het verbeteren van de conditie van de mens, door hem te helpen in het proces van zelftransformatie. Ook Nelleke Beltjes onderschrijft dat motief. *'Ik geloof dat kunst, in zijn diepste essentie het potentieel heeft om te transformeren: om de kunstenaar te transformeren door zijn eigen artistieke proces en – op zijn best – de beschouwer te transformeren door middel van een innerlijke ervaring via uiterlijk beschouwen.'*⁵

Transition

The Divine Play

- ¹ Esoterica 2011, Barry Seaborne, Magic in Art
- ² Theosofia oktober 2008. John Algeo Kunst, Kandinsky en Zelftransformatie
- ³ The Divine Play 2025. Bijschrift bij de tentoonstelling in Galerie Room 8 Keulen
- ⁴ The divine play, id
- ⁵ The Divine Play, id

Kandinsky Transverse Line 1

Nelleke Beltjens, geboren in Roermond, heeft de Academie voor beeldende kunst in Tilburg gedaan. Daarna heeft ze een master (MA) in Sculpture aan de universiteit DeKalb in Northern Illinois en een master (MFA) aan de universiteit Davis in Californië gehaald. Haar werken worden in diverse galerieën en musea over de hele wereld getoond. Ze reist over de wereld vaak als artist in residence.

Voor meer informatie over de kunst van Nelleke Beltjens zie: <https://nellekebeltjens.com/>

Ongrijpbare Schoonheid

Arlene Gay Levine

Als je dagelijks leven armzalig aanvoelt, geef het dan niet de schuld; geef jezelf de schuld; geef toe dat je niet genoeg dichterbent om de rijkdom ervan te onthullen; want voor de Schepper bestaat er geen armoede en geen armzalige, onverschillige plek.

Rainer Maria Rilke

Of het nu in Deuteronomium is, toen Mozes de opstandige Israëlieten terechtwees, of meerdere keren in de evangeliën, 'oren om te horen' verwijst naar het vermogen om in je hart te reageren op de woorden van de Heer of, preciezer gezegd, om geestelijk wakker te zijn. Wat heeft dit met schoonheid te maken? Alles.

In mijn artikel 'De alchemie van aanpassing', gepubliceerd in het voorjaarsnummer van 2018 van *Quest*, schreef ik: *Veel kunstenaars spreken over het toelaten dat 'het penseel schildert', 'de vingers de noten spelen' of dat 'de woorden verschijnen'. Is dit magie? Ik denk van wel. Waar ze eigenlijk naar verwijzen, is een vaardigheid die ze hebben ontwikkeld, door bewuste ontvankelijkheid, om zuivere instrumenten te worden voor de Universele Wil. In de loop der tijd, misschien wel talloze levens, kunnen we geleidelijk leren om het 'kleine ik' terug te laten treden 'voor de uitvoering van de wonderen van het Ene Ding', zoals de hermetische tekst de Smaragden Tafel van Hermes het stelt.*

Schilders, muzikanten, schrijvers en dichters die leren hun zintuigen en harten te openen, kunnen schoonheid rechtstreeks kanaliseren vanuit de Bron die hen en al het bestaan heeft geschapen. Het tilt hun werk naar een hoger niveau, boven de vereisten van vaardigheid en vakmanschap. Omdat ieder van ons een centrum van expressie is voor de Bron, is dit potentieel latent in iedereen.

Gerard Manley Hopkins, een Engelse dichter en jezuïet in het Victoriaanse tijdperk, schreef: *Ik denk niet dat ik ooit iets mooiers heb gezien dan de boshyacinten waar ik naar heb gekeken. Ik herken de schoonheid van onze Heer erin.* Terwijl hij deze kleine bloemen observeerde, was hij ergens in staat om het simpele zien van een klein deel van de natuur te overstijgen en de grootsheid van de schepper die daarin aanwezig was te zien.

Denk je dat Hopkins deze visie had kunnen hebben als hij had gekeken door de ogen van zijn alledaagse zelf, degene die zich zorgen maakt, piekert en uit angst in het verleden of de toekomst leeft? Wat nodig is, is volledig aanwezig zijn in het moment, waardoor de sluier van al het onwerkelijke van onze gedachten valt. Het is vergelijkbaar met de staat die men probeert te bereiken tijdens meditatie.

Het subtiele verschil is dat we onszelf toestaan volledig in harmonie te stromen met, volledig toegankelijk te zijn voor, een dieper weten met als doel medescheppen.

Ben je ooit betoverd geraakt door de steeds veranderende caleidoscoop van de natuur, verdiept in de noten van een sonate, opgeslokt door de ingewikkelde wendingen van een tango, of heb je een ingeving voor een Petrarchiaans sonnet gekregen? Elk van deze momenten, en talloze andere, geven de mogelijkheid om door liefde beheerst te worden.

Het vereist een kwaliteit van bijna totale zelfverloochening, niet in negatieve zin, maar als een middel tot nederigheid. Daardoor wordt het individu een leeg vat gevuld door een geest die in staat is je verder te leiden dan wat je zelf kunt bereiken. Onwil om op deze manier afgestemd te zijn en instructies te ontvangen, weerhoudt ons ervan ware schoonheid over te brengen. Dus als je bijvoorbeeld aan het schrijven bent en merkt dat je nadenkt over wat je vervolgens moet schrijven, leg dan je pen neer! Adem in, laat los en luister slechts.

Voor mij was de natuur de eerste toegang tot het vinden van de schoonheid waarvan ik spreek. Een zucht van wind door de bomen, het gezang van de vogels, een koor van krekels, de zachte streling van lichte regen op mijn huid, de geur van een roos – intense aandacht voor al deze gewaarwordingen en meer was mijn magische tapijt dat me naar de poort van het Goddelijke bracht.

Op een dag zag ik bij toeval twee sperwers zo hoog cirkelen dat het pijn deed om ernaar te kijken. Op mijn schoot lag een dichtbundel, waarin woorden worstelden om te beschrijven wat ik net had gezien: de kobaltblauwe hemel als canvas voor de vlucht, de sperwers die de eeuwigheid in het verdwijnende oktoberlicht graveerden.

Een scherpe nazomerbries ontlokte gefluister aan de overgebleven bladeren.
Ik luisterde mee, knipperde met mijn ogen; er was nog maar één vogel over.
Dat gevederde projectiel gelanceerd in een zo bijzondere hemel, kon ik daar niet
meer zien, maar ik wenste dat ik er ook heen kon. Het gewicht van boek, papier en
pen trok me terug naar de aarde, maar tot op de dag van vandaag stijgt een deel van
mij op.

Vertaling Margreet Mantel

Star Trails

*Some grip their lanterns through
a great darkness, hearts so tightly
woven in the ways of this world,
mere shadows of who they might be*

*while others, often ignored or even
deemed mad, channel true power,
minds illuminated by all that is holy
despite the heaviness hunkering
down around us*

*Picture Vincent viewing
the countryside of St. Rémy
from an open window
before dawn at St. Paul asylum*

*Imagine the genius of his sight
akin to the light from a camera
not yet invented for another century or so,*

Vincent van Gogh - Sterrennacht boven de Rhône 1888 (WikiArt)

*capturing with
transcendent vision
star trails scoring
the night
sky*

Arlene Gay Levine, mystica, dichter, auteur en docent, heeft met haar proza en poëzie een plek gevonden in The New York Times, een off-Broadway-voorstelling, bloemlezingen, tijdschriften, radioprogramma's en online. Meer informatie over haar is te vinden op: www.arlenegaylevine.com.

Dit artikel is eerder gepubliceerd in de zomereditie 2022 van Quest magazine blz. 30-31 onder de titel: *Elusive Beauty*.

Sterrensporen

*Sommigen houden hun lantaarns vast in
een grote duisternis, hun harten zo strak
verweven met de wegen van deze wereld,
slechts schaduwen van wie ze zouden kunnen zijn*

*terwijl anderen, vaak genegeerd of zelfs
voor gek verklaard, ware kracht kanaliseren,
hun gemoed verlicht door al wat heilig is
ondanks de drukkende zwaarte die ons omringt*

*Zie Vincent voor je die het landschap
van St. Rémy bekijkt vanuit een open raam
voor de dageraad in het St. Paul-gesticht*

*Stel je de genialiteit van zijn blik voor die,
vergelijkbaar met het licht van een camera,
nog niet uitgevonden, pas over een eeuw of zo,*

*met een transcendente visie
strepde sterrensporen vangt
aan de
nachtelijke
hemel*

Vincent van Gogh - Sterrennacht 1889 (WikiArt)

Was mevrouw Blavatsky een tegenstander van het christendom?

Antti Savinainen

De belangrijkste grondlegger van de theosofische beweging, H.P. Blavatsky (HPB, 1831-1891) wordt beschouwd als een tegenstander van het christendom. Zo zagen christelijke theologen haar. Haar verdediging van de 'heidense' tradities van het Westen en haar bekering tot het boeddhisme hebben haar stigma van antichristelijke houding versterkt.

Wat zei HPB over het christendom? De beste bron om deze vraag te beantwoorden is wellicht HPB's boek *Isis ontsluit*, waarin kritiek op het christendom ruimschoots aan bod komt. In dat boek maakt HPB een duidelijk onderscheid tussen het kerkelijke christendom en de religie van Christus:

Als dat abstracte sentiment, dat we christelijke naastenliefde noemen, in de kerk zou overheersen, zouden we er geen probleem mee hebben om dit alles onuitgesproken te laten. We hebben geen bezwaar tegen christenen wier geloof oprecht is en wier praktijk overeenkomt met hun belijdenis. Maar met een arrogante, dogmatische en oneerlijke geestelijkheid rest ons niets anders dan de oude filosofie te verdedigen en recht te zetten... (*Isis ontsluit*, II, p. [518])

J.P. Blavatsky

HPB was een felle criticus van het exoterische christendom, het machtsmisbruik en de misdaden die in naam van het christendom werden begaan. Ze was met name kritisch over de katholieke kerk en het meest kritisch over de jezuïeten. Ze maakte echter een duidelijk onderscheid tussen de Vader van Jezus en Jehovah uit het Oude Testament:

Heeft hij zijn Vader ooit tegenover deze strenge en wrede rechter geplaatst; zijn God van barmhartigheid, liefde en rechtvaardigheid tegenover het Joodse vergeldingsinstinct? Nooit! Vanaf die gedenkwaardige dag waarop hij zijn Bergrede hield, ontstond een onmetelijke kloof tussen zijn God en die andere godheid... (Isis ontsluit, II, p. [547]).

HPB bekritiseert ook het gebed zoals dat toen en nu nog steeds in het christendom in het algemeen wordt toegepast:

En daar de mensen voor het merendeel bijzonder zelfzuchtig zijn en alleen voor zichzelf bidden, en vragen dat hun het 'dagelijks brood' wordt gegeven in plaats

van ervoor te werken, en God smeken hen niet 'in verzoeking' te brengen maar hen (alleen de biddende) van het kwaad te verlossen, is het gevolg dat het gebed zoals dat nu wordt opgevat, dubbel verderfelijker is: (a) het doodt het zelfvertrouwen in de mens; (b) het ontwikkelt een nog buitensporiger zelfzucht en eigendunk in hem dan waarmee de natuur hem al heeft begiftigd (De Sleutel tot de Theosofie, p. 65).

Aan de andere kant ondersteunt HPB een esoterische interpretatie van onze Vader in de hemel in het Onze Vader:

Een occultist of theosoof richt zijn gebed tot zijn Vader die in het verborgene is (lees Matth.6: 5,6 en probeer dit te begrijpen), niet tot een buitenkosmische en dus eindige God; en die 'Vader' is in de mens zelf (De Sleutel tot de Theosofie, blz. 62).

Allegorische Jezus en de Christus in ons

De relatie van HPB tot het christendom wordt verder geproblematiseerd door haar standpunt dat Jezus geen historische persoon was. In 1888 schreef HPB het volgende aan Abbé Roca:

Voor mij was Jezus Christus, dat wil zeggen de mens-god van de christenen, gekopieerd van de avatars van elk land, van de hindoeïstische Krishna en de Egyptische Horus, nooit een historische persoon. Hij is een vergoddelijkte personificatie van het verheerlijkte type van de grote hiërofanten van de tempels, en zijn verhaal, zoals verteld in het Nieuwe Testament, is een allegorie, die ongetwijfeld diepe esoterische waarheden bevat, maar toch een allegorie blijft (HPB, Collected Writings, IX, 1888, pp. 224-225).

Aan de andere kant lijkt de volgende uitspraak van Meester Koot Hoomi Jezus als een echte persoon te beschouwen, waarbij hij een belangrijk onderscheid maakt tussen Jezus als mens en de Christus die in alle mensen aanwezig is:

Noem het hoe je wilt, maar laat deze ongelukkige, misleide christenen weten dat de ware Christus van elke christen de Vâch is, de 'mystieke stem', terwijl Jeshu slechts een sterveling was zoals ieder van ons, een ingewijde meer door zijn aangeboren zuiverheid en onwetendheid van het werkelijke kwaad dan door wat hij had geleerd van zijn ingewijde rabbijnen en de reeds (in die tijd) snel in verval geraakte Egyptische hiërofant en priesters (Barker, De Mahatmabrieven aan A.P. Sinnett, p. 382).

'De genezing van de blinde' - Duccio di Buoninsegna (1311)

De Christus in ons ('Christos') maakte ook deel uit van de leer van HPB: (...) 'Christos', die voor ons atma-buddhi-manas, het Zelf vertegenwoordigt, dan komt het hierop neer: de enige God die wij moeten erkennen en tot wie wij

moeten bidden, of liever waarmee onze daden in harmonie moeten zijn, is die geest van God waarvan ons lichaam de tempel is en waarin hij woont (De Sleutel tot de Theosofie, p. 66).

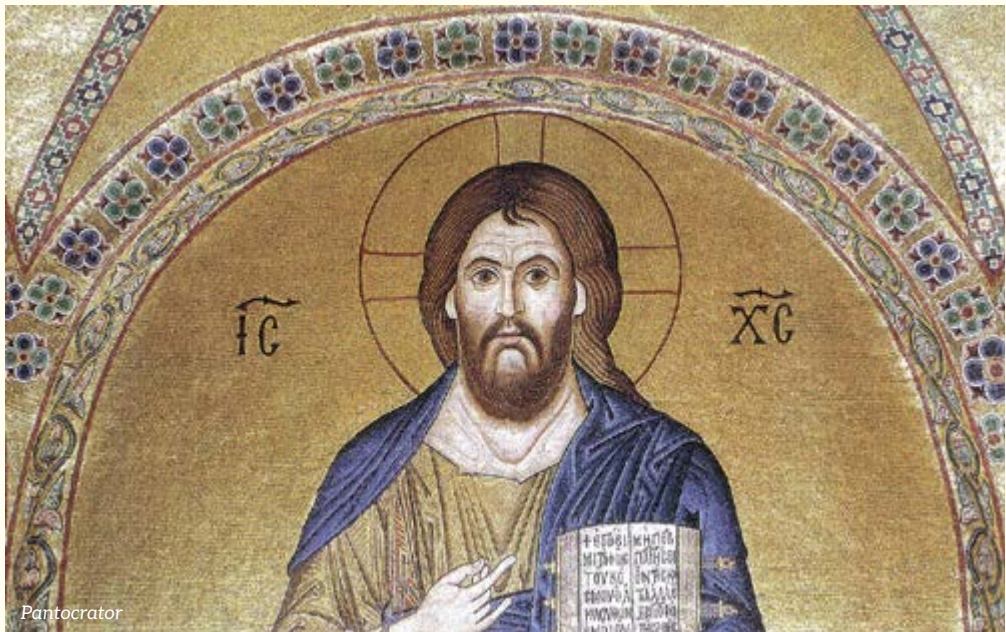
Hieronder zal ik bespreken wat historisch onderzoek ons vertelt over het bestaan van Jezus.

Bewijs voor de historische Jezus

Professor Bart Ehrman (geb. 1954) schreef het boek *Did Jesus exist? (Heeft Jezus bestaan?)* Ehrman is een hoog aangeschreven atheïstische wetenschapper gespecialiseerd in het Nieuwe Testament. In zijn boek erkent Ehrman dat drie Romeinse bronnen uit het begin van de tweede eeuw melding maken van Jezus of Christus (Plinius de Jongere, Suetonius en Tacitus). Tacitus vermeldt bijvoorbeeld ook dat Pontius Pilatus Jezus (of Christus) ter dood veroordeelde toen Tiberius keizer was. Ehrman is kritisch over al deze bronnen omdat ze meer dan tachtig jaar na Jezus' vermeende dood rond 30 n.Chr. geschreven zijn. Ze tonen echter wel aan dat christenen in het begin van de tweede eeuw Christus vereerden.

De brieven van Paulus, de Handelingen der Apostelen en de synoptische evangeliën werden in de eerste eeuw geschreven, waardoor ze belangrijker zijn dan latere bronnen. Ehrman wijst erop dat de evangeliën veel onhistorisch materiaal, ongeloofwaardige gebeurtenissen en tegenstrijdigheden in grote en kleine zaken bevatten. Waarom beschouwt hij de evangeliën en andere nieuwtestamentische geschriften dan als de meest betrouwbare historische bronnen om de historiciteit van Jezus te bewijzen? Zoals bij alle bronnen voor historisch onderzoek is een zorgvuldige en kritische analyse nodig om historisch solide materiaal

te identificeren. De nieuwtestamentische geschriften werden geschreven in een specifieke tijd en een specifieke historische context en kunnen, net als andere teksten, worden geëvalueerd door middel van bronnenkritiek. Historici kunnen een tekst niet zomaar negeren omdat deze is geschreven door een volgeling van een bepaalde ideologie of religie.

De synoptische evangeliën – Matteüs, Marcus en Lucas – werden voorafgegaan door mondelinge overleveringen en waarschijnlijk andere schriftelijke bronnen die niet bewaard zijn gebleven, bijvoorbeeld de Q-bron. Geleerden zijn tot de hypothese van de Q-bron gekomen op basis van een vergelijkende tekstkritische analyse. De bewaard gebleven Aramese uitdrukkingen in de evangeliën ondersteunen de mondelinge traditie. Sommige zinsneden in de evangeliën zijn in het oorspronkelijke Grieks onbegrijpelijk, maar worden pas begrijpelijk na vertaling in het Aramees. De conclusie is dat de Aramees sprekende Joden in Jezus' thuisland al over hem spraken vóór de brieven van Paulus, die dateren van vóór de evangeliën (Paulus' brieven werden ergens tussen 48 en 64 n. Chr. geschreven).

Na alle bronnen van de honderd jaar rond Jezus' vermeende dood te hebben onderzocht, vindt Ehrman zeven getuigenissen of bewijslijnen uit de evangeliën en hun waarschijnlijke literaire voorgangers, en tien getuigenissen uit bronnen buiten de evangeliën (andere nieuwtestamentische geschriften, de brief van Clemens I, de bisschoppen Papias en Ignatius). Volgens Ehrman biedt kritisch onderzoek sterke gronden om aan te nemen dat deze getuigenissen geheel of gedeeltelijk onafhankelijk van elkaar zijn. Het bestaan van een historische Jezus is dus goed onderbouwd.

Natuurlijk is het onmogelijk om absolute zekerheid te hebben, aangezien geschiedenis als discipline altijd met waarschijnlijkheden te maken heeft. Ter vergelijking merkt Ehrman op dat het historische bewijs voor het bestaan van Pontius Pilatus aanzienlijk minder is dan in het geval van Jezus.

Historisch bewijsmateriaal ondersteunt de stelling dat Jezus, hoewel in sommige opzichten allegorisch, ook daadwerkelijk als persoon heeft bestaan.

Conclusie

De relatie van HPB met het christendom blijft dus enigszins gespannen. HPB was immers een tegenstander en felle criticus van het (kerkelijke) christendom van haar tijd. Zoals we echter hebben gezien, was HPB niet gekant tegen het esoterische christendom; ze waardeerde het zelfs. Vanuit theosofisch oogpunt zijn er minstens twee onschatbare leringen in het esoterische christendom: ten eerste de nobele ethiek van de Bergrede, die in het dagelijks leven nageleefd moet worden en ten tweede de mystieke Christus, of de Christus in wie de sleutel tot onsterfelijkheid ligt.

Vertaling Marianne Plokker

Antti Savinainen, PhD, is natuurkundeleraar op een middelbare school in Finland. Hij schrijft regelmatig over theosofische en antroposofische thema's, zowel in het Fins als in het Engels. Dit artikel verscheen in *Theosophy Forward* 25 januari 2025 onder de titel *Was Madame Blavatsky an Opponent of Christianity?*

In memoriam Helma Kuit

Binnen iedere organisatie vinden we altijd mensen die zich extra inzetten om de doelstellingen van die organisatie te verwezenlijken. We mogen ons gelukkig prijzen dat ook de theosofische beweging zulke mensen binnen de gelederen heeft. Eén van die mensen was Helma Kuit, die tot ieders schrik op 17 december jl. onze aarde verliet. Zij was een veelzijdige vrouw die velen van ons leerden kennen als bestuurslid en penningmeester van het International Theosophical Center (ITC) in Naarden. Deze laatste functie bekleedde zij sinds 2010.

Daarnaast waardeerden velen haar om haar kunstzinnige kwaliteiten, haar psychologisch inzicht en haar kookkunst. Tijdens de festiviteiten afgelopen augustus ter ere van 150 jaar Theosophical Society en 100 jaar ITC konden we genieten van heerlijke door haar gebakken veganistische taarten en macarons. Haar boekje *Samen aan tafel met Helma* biedt ons een keur aan gerechten, waardoor we tafelend met vrienden en familie nog lang aan haar herinnerd zullen worden.

De redactie wenst Helma's familie en echtgenoot Michiel veel sterkte om verder te gaan op de door Helma ingeslagen weg van toewijding en dienstbaarheid.

https://www.theosophyforward.com/images/Kookboek-Helma_v4-2025.pdf

TVN-leden die het stoffelijk lichaam hebben afgelegd:

Op 17 december 2025 is overgegaan Helma Haas-Kuit uit Bussum.
Zij was 71 jaar en lid sinds 1 mei 1991

Op 7 januari 2026 is overgegaan Alida Pekelharing uit Zaandam.
Zij was 69 jaar en lid sinds 1 januari 2018

Begin januari 2026 is overgegaan Frans Hollink uit Spijkenisse.
Hij was 83 jaar en lid sinds 18 december 2001

Op 2 februari 2026 is overgegaan Jan van Eijk uit Amsterdam.
Hij was 92 jaar en lid sinds 1 maart 2013

De internationale Theosophical Society (Adyar) en de General Council

---

Iedereen die lid wordt van de Theosofische Vereniging in Nederland (TVN), wordt 'automatisch' ook lid van de internationale theosofische vereniging die haar hoofdkwartier heeft in Adyar, India. Zij heeft uiteraard dezelfde drie doeleinden als de TVN, maar heeft een eigen bestuur, de 'General Council', met eigen statuten, haar 'Rules and Regulations'. Als Nederlandse leden, loges en centra en als nationale afdeling voldoen we aan de randvoorwaarden die in deze internationale statuten worden beschreven. Het bestuur bestaat uit de voorzitters van de nationale afdelingen uit de hele wereld en een aantal toegevoegde leden. De toegevoegde leden worden voor het bestuur gevraagd vanwege hun expertise of grote betrokkenheid bij het werk. De redactie vroeg mij ditmaal iets te vertellen over dit internationale bestuur.

De hele bestuurlijke opzet van de vereniging is erop gericht dat de leden centraal staan. Zij brengen bijvoorbeeld elk hun persoonlijke stem uit voor de internationale voorzitter, de 'International President'. Tussen de voorzitter en de leden zijn geen hiërarchische structuren geplaatst, hoewel de nationale voorzitter natuurlijk de eerstverantwoordelijke is voor wat betreft de nationale afdeling. Er zijn geen leiders binnen de vereniging behalve leden zelf, of als we dit principe wat verder doortrekken in filosofische richting, behalve onze 'hoger zelve', of de diepste innerlijke leidraad van elk individu. De organisatievorm van 'vereniging' past daarom in de Nederlandse situatie hierbij het best. Deze opzet zorgt ervoor dat in de internationale vereniging de leden de belangrijkste stem hebben, waardoor de vereniging een levend lichaam is en geen starre, onveranderlijke huls. Het is daardoor ook een typisch democratische organisatie.

Elk jaar wordt in Adyar in december de conventie gehouden, waar vele theosofen uit de gehele wereld bij elkaar komen. Voorafgaande aan de conventie wordt dan de jaarlijkse vergadering gehouden van het internationale bestuur. Als voorzitter van de nationale afdeling word ik geacht daarbij te zijn en ik ben nu eenmaal lijfelijk aanwezig geweest. De laatste jaren is het ook mogelijk online via Zoom deel te nemen en net als vorig jaar heb ik afgelopen december ook op die manier deelgenomen. Dat betekent overigens wel, dat je om 4.00 uur 's ochtends Nederlandse tijd paraat moet zijn, want de vergadering begint meestal om 9.00 of 9.30 uur Indiase tijd. Indien nodig volgt er trouwens nog een tweede dag waarop de vergadering wordt voortgezet.

De inhoud van zo'n vergadering is grotendeels niet geschikt om te delen in *Theosofia*, al was het alleen maar omdat de eerste uren van de vergadering worden ingenomen door de penningmeester, die het reilen de zeilen van de vereniging en het landgoed in Adyar tot op de rupee uiteenzet. Zij bedient zich ook nog tamelijk intensief van de Indiase nomenclatuur voor getallen, de lakh

(100.000) en de crore (10.000.000), daarbij een deel van de aanwezigen half-verdoofd achterlatend. Voor mijzelf is dit gedeelte wel heel interessant, mede omdat ik een tiental jaren onderdeel ben geweest van het bestuur van het Internationaal Theosofisch Centrum (ITC), en ik doe dan ook mijn best om het zoveel mogelijk te volgen. Hoewel het landgoed in Adyar in haar Indiase context natuurlijk sterk verschilt van het ITC in Naarden, spelen er in grote trekken toch dezelfde problemen, waardoor ik juist hier soms behulpzaam kan zijn.

Verder neemt het bestuur besluiten over de meest uiteenlopende onderwerpen in de vereniging in internationaal verband. Sinds Tim Boyd internationaal voorzitter is, wordt het bestuur sterker als een wereldwijde samenwerking gepositioneerd, terwijl het eerder meer een samenkomst van nationale voorzitters was. Hierdoor kan op allerlei gebieden efficiënter worden gewerkt. Zo is bijvoorbeeld de website van Theosophy World uit deze werkwijze ontstaan, waar 'resources', bijvoorbeeld artikelen, afbeeldingen en video's, centraal worden verzameld, zodat alle leden en werkers in de vereniging naar één plek kunnen gaan om bijvoorbeeld geschikt materiaal voor hun publicaties of websites te vinden. Deze website (<https://www.theosophy.world>) zou naar mijn idee iedere theosofische werker, en misschien ook wel elk lid, moeten kennen. Hij is gemaakt en wordt onderhouden door een groep vrijwilligers verspreid over de wereld. Met name John Vorstermans, voormalig voorzitter van de Nieuw-Zeelandse afdeling, heeft hierin een voortrekkersrol gehad.

De bestuursvergadering wordt gecompliceerd door een jaarlijkse vergadering in de zomer op het ITC in Naarden, die strategische planningsbijeenkomst wordt genoemd. (Strategic Planning Meeting of the General Council) Ik heb het genoeg gehad bij deze meerdaagse vergaderingen een aantal maal te zijn uitgenodigd. Ik was er onder andere bij toen de missieverklaring van de vereniging, de 'Mission Statement', tot stand kwam, die nu in Nederlandse vertaling op de kaft van *Theosofia* staat vermeld. Het proces waarbij op het niveau van woorden deze tekst werd afgewogen in alle details was zeer inspirerend om mee te maken.

De leden van het internationale bestuur zijn zeer toegewijd aan de idealen van de vereniging, maar zijn vaak ook heel bijzondere mensen, die zich karakterologisch hebben ontwikkeld doordat ze vele jaren lang de theosofische cultuur en ideeën in zich hebben opgenomen. Het is een eer en genoeg om met hen te mogen samenwerken.

Ingmar de Boer

Ingmar de Boer is voorzitter van De Theosofische Vereniging in Nederland.

Adressen Theosofische Vereniging

Secretariaten van loges (l) en centra (c), (b) = met bibliotheek

- Amersfoort (l,b):** Contact: Martie Velthuis, Burgemeester Penstraat 28, 3741 AH Baarn
E-mail: amersfoort@theosofie.nl - Website: theosofieamersfoort.nl
- Amsterdam (l,b):** Bijeenkomsten: bovenzaal Tolstraat 154, 1074 VM Amsterdam
Contact: Mw. M. Polman - E-mail: logeamsterdamtvn@xs4all.nl
Website: amsterdam.theosofie.nl
- Apeldoorn (c):** Mw. M.W. Meek-Mennega, Burg. Tutein Noltheniuslaan 3, 7316 BD Apeldoorn - E-mail: apeldoorn@theosofie.nl
055 522 19 83 - Website: apeldoorn.theosofie.nl
- Den Haag (l):** Bijeenkomsten: zaal naast de Vrij Katholieke kerk Sint Albaan Rietzangerlaan 2A, 2566 SV Den Haag
Contact: Jan Willem Renssen - E-mail: tvndenhaag@gmail.com
Website: theosofiedenhaag.nl
- Haarlem (c):** Contact: Georges van den Boorn
E-mail: esoterie.kenemerland@gmail.com - 06 12 09 45 35
- Naarden (l,b):** Ingmar de Boer - E-mail: naarden@theosofie.nl - 035 694 01 80
Website: naarden.theosofie.nl
- Nijmegen (c):** Bijeenkomsten: De Vuurvlieg, Tweede Oude Heselaan 179A - Nijmegen
Contact: Annette Leenders-Siebers - E-mail: nijmegen@theosofie.nl
06 58 95 90 23 - Website: theosofienijmegen.nl
- Roermond (c)** Contact: Joan Slagers - E-mail: theosofieroermond21@gmail.com
06 23 84 12 88 - Website: theosofieroermond.nl
- Rotterdam (l):** Bijeenkomsten: Proveniersstraat 30B, 3033 CJ Rotterdam
Contact: Rasul van Die - zie: info@theosofierotterdam.nl
website: theosofierotterdam.nl - 06 18 69 70 84
- Utrecht (l,b):** Bijeenkomsten: Kruisstraat 307, 3581 GK Utrecht
Contact: Karin van Beers - E-mail: secretaris@theosofieutrecht.nl
06 25 02 31 21 - Website: theosofieutrecht.nl
- Zeeland (c,b):** Saskia Campert, secretaris,
E-mail: tvzeeland@gmail.com - 06 26 05 61 63
Website: theosofiezeeland.nl
Facebook pagina: Theosofie Centrum Zeeland
- Zwolle (l,b):** Bijeenkomsten: Gebouw van de VKK te Zwolle, van 19.30 tot 21.30 uur
Bijeenkomsten: Enkstraat 44 - 8012 TX Zwolle
Contact: Mw. C. Kerssen - E-mail: c.kerssen@online.nl - 06 41 46 97 67
- Adressen België:** Website: <https://ts-belgium.be>
- Antwerpen** Bijeenkomsten: Milisstraat 22, B-2018 Antwerpen
Loge Antwerpen (l,b): E-mail: loge.antwerpen@ts-belgium.be - Telefoon 0032 476 87 99 68
Witte Lotus (l,b): Website: www.logewittelotus.be
E-mail: loge.witte.lotus@ts-belgium.be
Telefoon 0032 486 63 19 97 & 0032 476 87 99 68
- Open Paradigma (l,b): Website: openparadigma.org - Telefoon 0032 474 32 53 38
E-mail: open.paradigma@gmail.com & loge.open.paradigma@ts-belgium.be
- Brussel (l,b):** Bijeenkomsten: Geuzenplein 8, B-1000 Brussel
E-mail: info@ts-belgium.be - 0032 486 63 19 97 & 0032 476 87 99 68
- Gent** Bijeenkomsten:
Tak Vrede (l): Kollekasteel, Groenestaakstraat 66-68, B-9030 Mariakerke
E-mail: tak.vrede@ts-belgium.be - Telefoon 0032 476 87 99 68

Secretariaat, Uitgeverij en Theosofische boekhandel Adyar, Bibliotheek

Tolstraat 154
1074 VM Amsterdam
Telefoon 020 676 56 72
E-mail: info@theosofie.nl
Website: www.theosofie.nl
Facebook:
Theosofische Vereniging in Nederland
Open:
woensdag t/m zaterdag
van 13:00 - 17:00 uur

Hoofdbestuur

Ingmar de Boer (voorzitter)
035 694 0180
Adriaan Klaasse (penningmeester)
Richard van den Boomen (lid)
Christ Tielemans (lid)
Pauline van Tol (lid)
secretaris: functie vacant

Lidmaatschap

Contributie € 79,-
(incl. Theosofia)
gezinsleden € 40,-
(zonder Theosofia)

Aanmeldingsformulieren zijn bij het secretariaat verkrijgbaar of via de website.

Betalingen

t.n.v. Theosofische Vereniging in Nederland, Amsterdam
IBAN: NL31 INGB 0000 1919 10
BIC: INGBNL2A

Internationaal Theosofisch Centrum

Valkeveenselaan 19
1411 GT Naarden
035 694 5121
E-mail: info@itc-naarden.org
Website: itcnaarden.org

België

Geuzenplein 8
B-1000 Brussel
Sabine Van Osta (voorzitter)
0032 486 63 19 97
E-mail: president@ts-belgium.be

The Theosophical Society (Adyar)

The Theosophical Society (TS) is op 17 november 1875 te New York opgericht door H.P. Blavatsky, H.S. Olcott en anderen. De TS heeft haar internationale hoofdkwartier te Adyar, Chennai, India, en is actief in zestig landen; de Theosofische Vereniging in Nederland is de Nederlandse afdeling van de TS. Om verwarring met andere theosofische groepen te voorkomen wordt in Theosofia achter de officiële naam 'The Theosophical Society' tussen haakjes '(Adyar)' vermeld.

The Theosophical Society (Adyar) bestaat uit studenten die bij iedere religie aangesloten kunnen zijn, of bij geen enkele. De leden hebben met elkaar gemeen dat ze de drie doeleinden van de vereniging onderschrijven (zie achterkant omslag),
dat ze religieuze tegenstellingen willen oplossen,
dat ze mensen van goede wil bijeen willen brengen ongeacht hun religieuze overtuiging, dat zij religieuze waarheden willen bestuderen en de resultaten van die studie met anderen willen delen.

Zij zijn niet door een gemeenschappelijk geloof met elkaar verbonden, maar door het gezamenlijk zoeken en streven naar waarheid. Zij zijn van mening dat waarheid gevonden kan worden door studie, door reflectie, door zuiverheid van leven en door toegewijd te zijn aan hoge idealen.

Zij zien waarheid als dat wat de moeite waard is om naar te streven, niet als een dogma dat wordt opgelegd door een autoriteit. Zij vinden dat een overtuiging het resultaat zou moeten zijn van individuele studie of intuïtie, en niet daaraan vooraf zou moeten gaan, en gebaseerd zou moeten zijn op kennis, niet op aanname. Zij zijn tolerant jegens allen, ook jegens hen die intolerant zijn, niet als een voorrecht om te verlenen, maar omdat ze dat als hun plicht beschouwen. Zij trachten onwetendheid weg te nemen in plaats van deze af te straffen. Zij zien elke religie als een uitdrukking van de goddelijke wijsheid. Zij geven er de voorkeur aan om religies te bestuderen in plaats van deze te veroordelen, om goddelijke wijsheid in praktijk te brengen in plaats van mensen ertoe te bekeren. Zoals waarheid het doel is, is vrede het wachtwoord.

Theosofie is de belichaming van waarheden die aan de basis liggen van elke religie en waarop geen enkele godsdienst het alleenrecht kan doen gelden. Theosofie biedt een filosofie die het leven begrijpelijk maakt en die laat zien dat de evolutie geleid wordt door rechtvaardigheid en liefde. Zij geeft de dood haar juiste plek, als een steeds terugkerende gebeurtenis die de poort opent naar een voller en stralender bestaan in een leven dat geen einde heeft. Theosofie geeft de wereld de wetenschap van de geest terug, door de mens te leren de geest te zien als zijn werkelijk zelf, en zijn denkvermogen en het lichaam als de dienaren daarvan. Theosofie verheldert de geschriften en leringen van religies door hun verborgen betekenis te ontsluiëren en aldus de juistheid ervan aan het denkvermogen aan te tonen, zoals de gegrondheid ervan altijd bewezen is in de ogen van de intuïtie.

Leden van de TS bestuderen deze waarheden, en theosofen trachten ernaar te leven. Iedereen die bereid is te studeren, tolerant te zijn, naar het hoogste te streven en volhardend te werken, is welkom als lid. Het is aan elk lid zelf om een ware theosoof te worden.

De missie van de Theosophical Society (Adyar) is:

Het dienen van de mensheid
door het ontwikkelen en verwerklijken
van een zich steeds verdiepend inzicht
in de eenheid van alle leven, de tijdloze wijsheid
en spirituele zelf-transformatie.

De doeleinden:

Het vormen van een kern van de universele
broederschap der mensheid zonder onderscheid
van ras, geloof, geslacht, kaste of huidskleur.

Het aanmoedigen van de vergelijkende studie
van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap.

Het onderzoeken van onverklaarde natuurwetten en
van de vermogens die in de mens latent aanwezig zijn.

Wilt u deze THEOSOFIA digitaal bekijken?
Scan de QR code hiernaast of ga naar:
www.theosofie.nl/tijdschrift-t/editie-2026/maart/

<https://www.theosofie.nl/>

<https://www.facebook.com/TheosofischeVereniging>

<https://www.instagram.com/tvnbooks/>

<https://www.agendatheosofie.nl/>

